

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

In quo ipsi adscripta haec continentur: Commentarii in Iob. Commentarii in Prouerbia Salomonis. Homiliae quatuor Origenis in Canticum canticorum.

Commentarii in omnes Pauli Apostoli Epistolas. Quae omnia ad fidem vetustissimorum exemplarium multis mendis sublatis correcta sunt ... Qui autem horum ...

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Homilia Tertia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75132](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75132)

E sibi inuicem sunt fidei rationes, & vinculis veritatis allicte. Denique & lex mundum dicit esse omne vas quod alligatum est: immundum vero quod solutum fuerit, & non ligatum. Cuius rei hæc figura erat, quod Christus, in quo nunquam fuit vlla immunditia peccati, alligamentum guttæ dicitur. Et ideo anima non debet contingere aliquid dissolutum, & quod non sit ratione subnixum, & dogmatum veritate constrictum, ne immunda fiat. Qui enim immundum contigerit, immundus erit secundum legem. Continget namque eum sensus irrationabilis, & alienus a sapientia Dei, & faciet eum immundum. Vide autem si forte filium Dei in carne guttam dicitur, & quasi breue aliquid & exiguum nominatum possumus accipere, sicut & Daniel de eo dicit: Lapidem paruum de monte excisum sine manibus, & factum post hæc montem magnum. Vel sicut in libello duodecim prophetarum nihilominus gutta quidem futura dicitur, quæ congreget populum. Est ergo & in prophetis ita scriptum: *Et erit ex gutta populi huius congregatus Iacob.* Decebat enim eum qui veniebat congregare, non solum Iacob, sed & omnes gentes, quæ sicut propheta dicit: *Reperit. ita sunt tanquam gutta ex strula:* exinanientem se diuinitatis forma, effici ipsum vt guttam, & sic venire ad congregandum guttam gentium, & guttam nihilominus reliquiarum Iacob. Sed & in quadragesimo quarto psalmo dicitur ad dilectum, cui etiam ipse psalmus ascribitur: *Myrrha & gutta & casta à vestimentis tuis.* A vestimentis ergo verbi Dei, quæ est doctrina sapientiæ, procedit myrrha mortis duntaxat indicium pro humano genere susceptæ. Gutta, vt supra diximus, exinanita diuinitatis forma, seruilis formæ suscepta dignatio. Casta quoque quoniam id genus herbæ aquis indefinentibus nutriti dicitur & coalescere, redemptionem humani generis per aquas baptismi indicat datam. Sic ergo alligaturam guttæ fratrum suum sponsa tanquam nuptiali diamate loquens, inter medium verbum suorum comitantem dicit. Vbera, vt superius iam diximus, principale cordis adverte: in quo ecclesia Christum, vel anima verbum Dei, desiderij sui vinculis alligatum tenet & allictum. Si quis enim verbum Dei toto affectu in corde suo, & toto amore constringit, ipse solus poterit odorem fragrantia eius & suauitatis accipere.

F *Botrus cyperi fratrum meus mihi in vineis Engaddi.* Quantum ad literæ ipsius explanationem, habet aliquid ambiguum, quod ait: *Botrus cyperi fratrum meus mihi:* quia & vna florens cyperus appellatur, & species quædam extrinsecus virgulticæ, quæ cyperus dicitur: ferens etiam ipsa floridum quendam fructum, in modum florentis vnae prolaturum. Sed videtur magis ad fructum vitis respicere sermo, quando quidem vinearum Engaddi facta est memoria. Engaddum autem ager terræ ladæ est: non tantum vineis, quantum balsamis florens. Hic ergo erit historicus sensus sponsæ loquentis ad adolescentulas, vt intelligatur dicens: Primo quidem nardus mea odorem mihi sponsi mei reddit. Secundo vero alligamentum guttæ effectus est fratrum meus mihi, demorans inter media vbera mea. Tertio botrus cyperi ex vineis Engaddi, superans omne quicquid est in odoribus & floribus suauitatis: quo scilicet audientes hæc adolescentulæ, magis ac magis ad charitatem sponsi concitentur & amorem. Idcirco autem singularim & per ordinem, primo nardum suam, deinde guttam, post hæc etiam botrum cyperi nominat, vt per eos gradus, quosdam profectus doceat charitatis. Sed videamus iam quid spiritualis habeat intellectus. Siquidem hic qui appellatur botrus, ad fructum vitis referendus est: verbum Dei accipimus, sicut sapientiam & virtutem & thesaurum scientiæ, aliæque multa, ita & vitam veram dicit. Sicut ergo his quibus efficitur sapientia & scientia, non ad subitum, sed per profectus quosdam & gradus, pro studijs & intentione ac fide eorum, qui ei vel in sapientia, vel in scientia, vel in virtute participantur, sapientes eos & scientes reddit vigentesque virtutibus, ita & in quibus vitis vera efficitur, non eis ad summum maturos botros producit & dulces: nec repente eis efficitur vinum suauis & lactificans cor hominis, sed primo producit eis suauitatem tantummodo odoris in florem. Botrus hic florens esse memoratur in vineis Engaddi, vt gratia fragrantia ipsius immitatur in inijs animæ: vt post hæc pati possit acerbiteram

tribulationum & tentationum, quæ propter verbum Dei credentibus excitantur: & ita demum maturitatis eius dulcedinem præbet, vsque dum perducat eos ad torcularia, vbi effunditur sanguis vnae, sanguis noui testamenti, qui bibatur in die festo in superioribus, vbi stratum magnum paratum est. Sic ergo per singulos hos profectus graduum incedere oportet eos, qui per sacramentum vitis & botrum cyperi initiati, ad perfectionem feruntur, & calicem noui testamenti ab Iesu susceptum bibere contendunt. Quod si cyperus sui generis arbor accipiendus est: cuius fructus etiam flos, & tantum odoris suauitatem, quantum & vim calefaciendi ac fouendi dicitur possidere: illa sine dubio accipitur sponsi virtus, qua incallescunt animæ erga fidem eius in charitatem, quæ contingebat eos qui dicebant: *Nonne cor nostrum erat ardens intra nos, cum adaperiret nobis scripturas?* Vel certe quoniam de vineis Engaddi botrus hic florens nominatur esse: Engaddi autem interpretatur oculus tentationis meæ: si quis est qui intellectum habere potest, quomodo tentatio est vita hominis super terram, & intelligit quomodo quis in Deo eripitur a tentatione, & qui agnoscit qualitatem tentationis suæ, ita vt possit de ipso dici: *Quia in his omnibus non peccauerit labijs suis coram Deo:* huius botrus cyperi de vineis Engaddi efficitur verbum Dei. Obseruandum tamen est, quod verba sponsæ ita referuntur, vt & nardus & alligamentum guttæ, & botrus cyperi ipsi soli sint, vt pote quæ in hos iam profectus ascenderit. Sola enim perfecta anima est, quæ ita habet purum & purgatum odorem sui sensus, vt possit nardi, & guttæ, & cyperi ex verbo Dei procedentis fragrantiam capere, & gratiam diuini odoris haurire.

HOMILIA TERTIA.

E *Ecce es speciosa proxima mea, ecce es speciosa, oculi tui columbarum.* Secundo iam sponsus cum sponsa in verbo colloquioque miscetur. Et primo quidem sermone inuitauit eam ad hoc, vt cognosceret semetipsam, dicens ei, quod bona quidem esset inter mulieres: sed nisi cognosceret semetipsam, certa quæque pateretur, & quali quæ velociter ad agnitionem sui sensu intellectuque cucurrerit, comparat eam equis suis vel equitatu, quibus obtinuerit currus Pharaonis. Simul & genas eius pro insigni verecundia & conuersationis permittate, turtibus comparat: ceruicemque eius, ornamentorum redimiculis. Nunc autem iam speciosam profertur eam, & speciosam: non sic vt prius in mulieribus tantum, sed quali proximam sibi, & adhuc in maiorem titulum laudis exollit & affirmat: quia non tantum cum proxima est, ei speciosa sit, sed & si contingat ei abentem esse, etiam sic speciosa sit. Hoc enim indicatur in eo, quod cum dixisset: *Ecce es speciosa proxima mea:* addit post hæc absolutè & sine vlla adiunctione: *ecce es speciosa.* Sed in superioribus non laudauerat visum eius, credo quia nondum ad intuitum profecerat spiritualis intelligentiæ. Nunc ergo ait: *Oculi tui columbarum.* Grandis in hoc profectus eius ostenditur, vt quæ prius tantum speciosam in mulieribus dicta est, nunc vt proxima speciosa dicatur, ex ipso sine dubio sponso splendorem decoris accipiens, vt semel ab ipso sumpta pulchritudine, etiam si accidat ei paululum sponsi absentiam pati, nihilo minus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius comparantur columbis, ob hoc profecto contingit: quia diuinas scripturas, non iam secundum literam, sed secundum spiritum intelligat, & aspiciat in eis spiritualia mysteria. Columba enim indicium est spiritus sancti. Spirituali ergo sensu intelligere legem & prophetas: hoc est, oculos columbæ habere. Et hic quidem columbæ oculi eius appellantur. In psalmis verò huiusmodi animas sibi dari columbæ desiderat, vt volare possit in intellectum spiritualium mysteriorum, & requiescere in atrijs sapientiæ. Sed & si dormire quis possit, hoc est collocari, & requiescere in medio sortium, atque intelligere sortium rationem, & cognoscere diuini iudicij cautas: non solum pennæ columbæ, quibus in spiritualibus intellectibus volat, promittuntur ei: sed deargentatæ pennæ, id est, verbi & rationis ornamento decoratæ. Scapulæ quoque eius in specie auri fieri dicuntur, vbi constantia fidei, & dogmatum

Luc. 24. c. 106.7. n.

id est ex... H

Psal. 54. b. Psal. 67. d.

A

stabilitas indicatur perfectorum. Ergo si caput esse Christus dicitur, nihil puto absurdum videri, si & oculi eorum qui secundum interiore hominem spiritualiter intelligunt, & spiritualiter dijudicant, spiritus sanctus esse dicantur. Et ob hoc fortassis in lege sicut agnus positus est, per cuius hostiam populus purificaretur in pascha: ita & columbae posita sunt, quibus purificatur homo, ingressus hunc mundum. Sed & de eonunc dicere, & hostiarum qualitates discutere, longior videtur excessus, & proposito operi minime conueniens. Hæc autem memoralle sufficiat, pro eo quod præfens sermo continet: *Oculi tui columbae*: quasi diceret, oculi tui spirituales sunt: spiritualiter videntes, spiritualiter intelligentes. Potest adhuc profundiore fortassis sacramento quod dixit, Ecce es speciosa proxima mea, intelligi de præfenti sæculo dictum: quia speciosa quidem sit & hic ecclesia, cum proxima est Christo, & cum imitatur Christum. Quod verò iteravit & dixit: ecce es speciosa, potest ad futurum sæculum pertinere: ubi iam non solum imitatione, sed ipsa sui perfectione formosa est & speciosa: & ibi dicat esse oculos eius columbas, ut duorum oculorum columbae duæ intelligantur esse, filius Dei, & spiritus sanctus. Et ne mireris, si columba simul dicatur, cum utriusque similiter aduocatus dicatur, sicut Ioannes euangelista declarat, spiritum quidem sanctum dicens paraclætum, quod est aduocatus. Et de Iesu Christo nihilominus in epistola sua dicit: Quia ipse sit aduocatus apud patrem pro peccatis nostris. Sed apud Zachariam prophetam duæ oliuæ, ad dexteram & ad sinistram candelabri posita, vniuentum nihilominus, & spiritum sanctum designare creduntur.

Exod. 12.

Ioan. 14. b. d. 1. d. 1. 10a. 2. a. d. Zac. 4. a. d.

Idem est quod dicitur in 1. Cor. 12. d. 1. 10a. 2. a. d. Zac. 4. a. d.

B

Ecce es bonus frater meus: & quidem ecce es speciosus, cubile nostrum vmbrososum. Nunc primum videtur attentius inspicisse sponsi sui pulchritudinem sponsa, & considerasse illis oculis, qui columbae esse dicti sunt, decus & speciem veri Dei. Quia re vera non potest prius perspici, nec agnosci quanta sit in verbo magnificentia, nisi prius oculos quasi columbae, id est, intelligentiam spirituales accipiat. Communem autem cubile sibi quod dicit esse cum sponso, corpus hoc mihi videtur indicari animæ: in quo adhuc posita, digna habita sit ascisci ad consortium verbi Dei. Idque vmbrososum, utpote non aridum, sed fructuosum memorat, & tanquam densitate boni operis memorosum. Sed hæc sponsa dicit, anima duntaxat, quæ columbae iam oculos habet. Hi verò qui tantummodo credunt sponso, non tamen perspicere poterunt in verbo Dei, quanta sit pulchritudo, dicunt: *Et vidimus eum, & non habebat speciem neque decorem*: sed species eius indecora & deficiens præ filiis hominum. Quæ autem bene profecit, & supergressa est adolescentularum, & octoginta concubinarum, & sexaginta reginarum ordinem, ista anima potest dicere: Ecce es decorus frater meus, & quidem speciosus. Sed & si adhuc in corpore positus intelligam densitatem spiritualium sensuum, & intelligentiam scripturarum diuinarum tam crebra opacitate contextam, ut rapidior æstus qui multos solet adurere, & arefacere fructus eorum, me tamen tenebrare non possit, nec villa vis tentationum fidei in me gemen arefacere: tunc possum dicere, quia cubile nostrum vmbrososum. Quod autem dicit, cubile nostrum, quasi commune sibi cum sponso corporis sui indicans esse locum, ad illam similitudinem dictum intellige, quæ & Paulus dicit: *Quia corpora nostra membra Christi sunt*. Cum enim dicit, corpora nostra, quasi sponsa id esse corpus ostendit. Cum verò membra Christi memorat, eadem corpora etiam sponsi esse corpus indicat. Hæc ergo corpora si vmbrosa sunt, ut superius diximus, bonis duntaxat operibus referta, & spiritualium sensuum densitate cumulata, de his talibus dici potest: *Per diem sol non vret te, neque luna per noctem*. Iustum namque tentationis sol non adurit requiescentem sub vmbra verbi Dei. Iste enim sol qui adurit iustum, non est damnabilis: sed ille magis qui se transfiguratur in angelum lucis. Bonus ergo & decorus dicitur frater meus: & quanto magis inspicere poterit oculis spiritualibus, tanto speciosior inuenitur & pulchrior: quia non solum illius species & pulchritudo mirabilis apparebit: verum & insipienti atque intuenti eum, decus ingens & speciosus formæ nouæ ac mirabilis oriatur, secundum illud quod

Esa. 53. a.

Cant. 6. c.

1. Cor. 6. d.

Psal. 120. b. 2. Cor. 11. c.

Apostolus verbi Dei intuentis pulchritudinem dicit: *Nam & si is qui foris est homo noster corrumpitur, sed qui intus est renouatur de die in diem*. Merito ergo talis hæc anima commune habet cubile cum verbo, corpus suum. Peruenit enim diuina virtus usque ad corporis gratiam, cum in eo vel castitatis donum, vel continentia, aliorumque bonorum operum collocat gratiam. Considera sane, ne forte possit etiam illud corpus quod assumpsit Iesus, commune ei cum sponsa cubile nominari: quoniam quidem videtur per ipsum ecclesia Christo esse sociata, & participium verbi Dei capere potuisse, secundum quod mediator Dei & hominum dicitur, & secundum quod Apostolus dicit: *Quoniam in ipso habemus accessum per fidem in spe glorie Dei*.

Tigna domorum nostrarum cedri, trabes nostræ cypressi. Videtur ab sponso responderi ad gratiam eorum quæ dicta fuerunt prius ab sponsa: quibus edoceat eam, cuiusmodi sint tecta ista communia, & qualis in eis materia contignationis habeatur. Hæc habet historica narratio. Videtur autem ecclesia describi à Christo, quæ est domus spiritualis & domus Dei: sicut docet Paulus dicens: *Si autem tardius venero, ut scias quomodo te oporteat in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia dei viui, columna & firmamentum veritatis*. Si ergo ecclesia domus Dei est, quia omnia quæ habet pater, filij sunt, ecclesia domus filij Dei est. Frequentur autem & plurali numero appellantur ecclesie, ut vbi ait: *Nos talem consuetudinem non habemus neque ecclesie Dei*. Et iterum scribit ecclesijs Galatiæ Paulus. Et Ioannes septem ecclesijs. Sunt ergo siue ecclesia vel ecclesie, domus sponsi & sponsa, siue animæ verbi domus, in quibus tigna sunt cedrina. Legimus etiam quaedam cedros Dei, super quas vinea quæ translata est de Ægypto, extendisse dicitur tradaces suæ arbuta sua, sicut ait in psalmis: *Operuit montes vmbra eius, & arbuta eius cedros Dei*. Euidenter igitur per hæc ecclesia cedri Dei nominatur. Cum ergo dicit sponsus: *Tigna domorum nostrarum cedri*: intelligere debemus cedros Dei esse eos, qui ecclesiam contegunt, & esse aliquos horum validiores, qui trabes appellantur. Et puto quod conuenienter hi qui episcopatum bene ministrant in ecclesia trabes dici possunt: quibus sustentatur & regitur omne edificium, vel ab imbrum labe, vel ab ardoribus solis. Secundum autem horum loco, tigna presbyteros opinor appellari, & trabes quidem dici cypressos, quibus & fortitudo robustior, & odor suauitatis inest: per quod & in operibus solidum, & in doctrinæ gratia fragrantem designat episcopum. Similiter autem & tigna cedros appellauit, ut per hoc incorruptionis virtutis & odoris scientiæ Christi plenos designaret debere esse presbyteros.

Ego flos campi, & lilium conuallium: sicut liliun in medio spicarum, ita proxima mea in medio silicarum. Hæc ille qui sponsus & verbum & sapientia est de semetipso, & de sponsa ad amicos ac sodales suos loqui videtur. Sed secundum propositionis ordinem Christus hæc de ecclesia loqui intelligendus est, & ipse dicere se florem esse campi, & lilium conuallium. Campus planities terræ dicitur, cui cultura adhibetur: & excolitur ab agricolis. Conualles verò saxosa magis & inculta indicant loca. Possimus autem & campum illum intelligere populum, qui per prophetas colebatur & legem: conuallem verò saxosum & incultum gentium locum. Sponsus ergo hic in Iudæorum populo flos fuit. Sed quoniam meminim ad perfectum adduxit lex ridiculo in illo non potuit verbum Dei ad florem proficere, & ad perfectionem fructuum peruenire. In ista tamen conuale gentium effectus est lilium. Cuiusmodi autem lilium? Tale sine dubio, quale & ipse in euangelij dicit, quod pater cælestis vestit. Et, *neque Salomon in omni gloria sua inductus est, sicut vnum ex istis*. Fit ergo lilium in hac conuale sponsus, in eo quod vestit eum pater cælestis tali vestimento carnis, quale nec Salomon in omni gloria sua habere potuit. Non enim Salomon habuit absque concupiscentia viri & concubitu mulieris, immaculatam, & nulli prorsus peccato obnoxiam carnem. Sed & causam cur is qui in campo flos fuerat, voluerit esse in conualibus lilium, videtur ostendere. Cum enim multo tempore flos fuisset in campo, nullum dicit ex ipso campo florem ad imitationem sui ac similitudinem processisse. Vbi verò factus est in conualibus lilium, continuò etiam efficitur proxima eius imitatione ipsius lilium,

C
2. Cor. 4. d.
Rom. 7. d.
Eph. 2. c.
1. Tim. 3. d.
Luc. 10. d.
1. Cor. 11. d.
Apo. 1. a.
Esa. 5. c.
Hier. 2.
Psal. 79. d.
CAP. 2.
Matth. 23.
Luc. 12. d.

D. HIERONIMUS
TOM. VII.

E
 lium, vt opere pretium fuerit, quoniam ipse effectus est li-
 lium; vt etiam proxima sua, id est, vnaquaeque anima qua ei
 approximat, & exemplum eius imitationem que sectatur, li-
 lium fiat. Quod ergo ait: *Sicut lilium in medio spinarum, ita
 proxima mea in medio filiarum*: accipiemus ecclesiam gentium
 dici, quod vel in medio infidelium & non credentium, quasi
 ex spinis emerit, vel pro haereticorum circumstrepentium
 se moribus, in medio spinarum posita dicatur. Quod & ma-
 gis videbitur verisimile, pro eo quod dicit: ita proxima mea
 in medio filiarum. Non enim filias appellasset illas animas,
 quae nunquam omnino venerunt ad credendum. Omnes
 ergo haeretici primò ad credulitatem veniunt, & posthac ab
 itinere fidei & dogmatum veritate declinant. Sicut & Ioan-
 nes Apostolus in epistola sua dicit: Quia à nobis exierunt,
 sed non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permansissent v-
 tiq; nobiscum. Possumus autem & ad vnamquamque ani-
 mam id referentes, huic quidem animae, qua pro simplicitate
 sui & planitie vel aequitate campus dici potest, florem fieri
 verbum Dei, & initia bonorum operum docere. His verò
 qui profundiora iam quaerunt, & demeritiora scrutantur,
 quatinus conuallibus, vel pro claritate pudicitiae, vel pro ful-
 gore sapientiae efficitur lilium, & vt ipsi fiant lilia erumpen-
 tia de medio spinarum: id est, fugientes cogitationes & so-
 licitudines saeculares, quae spinis in euangelio comparatae
 sunt.

F
 Sicut arbor mali inter ligna syluae, ita frater meus inter medium
 filiarum. In vmbra eius concipiui & sedi, & fructus eius dulcis in fau-
 cibus meis. Deicit quidem sponsum & de semetipso dicere,
 quid esset in campo, quid etiam in conuallibus: & de spon-
 sa qua esset, vel qualis inter caeteras filias haberetur. Spon-
 sam verò ad hanc respondentem non conueniebat de semetip-
 sa aliquid dicere: sed affici totam erga admirationem spon-
 si, & ipsius laudibus inhærere. Comparat ergo cum arbori
 mali. Sed ne ex similitudine sermonis simpliciores aliqui ar-
 borem mali, malam arborem putent, & à malitia dictam, di-
 camus nos arborem meli, Graeco quidem nomine vtentes:
 sed simplicioribus quibusque Latinorum plus notiore quam
 mali. Melius est enim vt Grammaticos offendamus, quam
 legentibus scrupulum aliquem in veritatis explanatione
 ponamus. Comparat igitur eum arbori meli: sodales verò
 eius reliquis arboribus syluae. Sed sponsum ita arbori huic
 meli similem dicit, vt etiam concupisse se dicat sub vmbra e-
 ius sedere, fructumque eius dulcem sibi effectum in fauci-
 bus assuecet: Et haec ad adolescentulas loqui videtur: sic-
 ut & sponsum locutus est prius ad sodales suos. Sed nunc vi-
 deamus secundum mysterium, quos dicit sponsa filios, inter
 quos tanquam arborem meli praecellere reliqua syluae ligna
 asserat sponsum: & vide si possumus secundum ea quae in su-
 perioribus de filiabus & spinis dupliciter exposuimus: ita
 hic etiam filios, vel eos qui aliquando fuerunt & non sunt,
 vel multitudinem caelestium ministrorum dictos esse intel-
 ligere. Ad omnes enim in initio pertinet illud quod scrip-
 tum est: *Ego dixi, dñs estis, & filij excessi omnes*. Sed differentia in-
 tercessit per hoc quod ait: *Vos autem vt homines moriemini, &
 sicut vnus de principibus cadetis*. Sed & illud in hoc respicit: quon-
 iam quis in nubibus aequabitur domino, aut quis assimila-
 bitur ei inter filios Dei? Sicut ergo arbor meli inter reliqua
 ligna syluae, sic est sponsum inter reliquos filios, habens fru-
 ctum, qui non solum sapore omnes, sed & odore praecellat,
 & duos animae sensus, id est, gustum & odoratum reficiat.
 Diuersis namque copijs mensam suam nobis praeparat sap-
 ientia: in qua non solum panem vitae apponit, sed immo-
 lat carnes verbi, & non solum miscet in cratere suo vinum,
 sed & mela odorata satis adhibet, & dulcia, quae non tantum
 in ore & labijs sua uitam reddant, sed & interioribus tradi-
 ta faucibus dulcedinem feruent. Possumus autem ligna syl-
 uae accipere eos angelos, qui vniuersiusque haereticos aucto-
 res fautoresque viti sunt extitisse: ita vt videatur, ecclesia
 comparans suauitatem doctrinae Christi, ad asperitatem haer-
 eticorum dogmatum ac sterilem instructiois huiusque doctri-
 nam dicere, meli quidem suauia & dulcia, esse dogmata ec-
 clesiastica, quae in Christi ecclesia praedicantur. Ligna verò
 syluae esse ea, quae in Christi ecclesia praedicantur. Et de istis
 videbitur instructiois lignis syluae dici, quod in euangelio
 scriptum est: *Ecce iam securus ad radicem arboris posita est. Omnis*

Hieron. tom. 8.

ergo arbor que non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mit-
 teretur. Fraternalis ergo sponsa est vt arbor meli in ecclesia
 sponsa: caeteri vero haereticarum tanquam instructiois ligna
 syluae, diuino iudicio vt securi excidendi, & in ignem mit-
 tendi. Igitur in huius meli vmbra concupiscit sponsa resi-
 dere: vel ecclesia (vt diximus) in protectione filij Dei, vel
 anima refugiens omnes reliquas doctrinas, & adhaerens vni
 soli verbo Dei: cuius etiam dulcem habeat in faucibus fru-
 ctum; meditando scilicet indefinenter legem Dei, & semper
 eam velut mundum animal ruminando. Verum de appel-
 latione vmbrae istius, sub qua sedere concupiscit se dicit ec-
 clesia, non puto absurdum, si ea quae inuenire possumus in
 scripturis diuinis, proferamus in medium: vt quae sit vm-
 bra meli huius, dignius & diuinius agnoscat. Ait Hiere-
 mias in lamentationibus: *Spiritus vultus nostri Christus domi-
 nus comprehensus est in corruptionibus nostris, cui diximus in vmbra
 eius, vniuersus in gentibus*. Vides ergo quomodo spiritus sancto
 permotus propheta, vitam de vmbra Christi praebere gen-
 tibus dicit: Et quomodo non vitam nobis praebere eius vm-
 bra, cum & in conceptu corporis illius ad Mariam dicatur:
Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi?
 Si ergo obumbratio fuit altissimi in conceptu corporis eius,
 meritò vmbra eius vitam gentibus dabit. Et meritò sponsa
 eius ecclesia sub meli vmbra sedere concupiscit, sine dubio
 vt vita quae est in eius vmbra, particeps fiat. Reliquorum ve-
 rò lignorum syluae vmbra talis est, vt qui sederit sub ipsa, se-
 dere videatur in regione vmbrae mortis. Sed adhuc vt ma-
 gis ac magis planior reddatur locus, qui habetur in mani-
 bus: requiramus quomodo Apostolus dicat, legem vm-
 bram habere futurorum bonorum: & omnia quae vel de
 diebus festis, vel sabbathis, vel neomenijs scripta sunt, vm-
 bra esse memoret futurorum bonorum; in his scilicet, que
 secundum litteram gerebantur: & quomodo omnem veterem
 culturam, exemplar & vmbra pronunciet esse caele-
 stium. Quod utique si ita est, ostenduntur sub vmbra le-
 gis sedisse omnes quicunque sub lege erant, & vmbra magis
 vere legis habebant. Nos autem alieni sumus ab vmbra
 eorum: quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia. Sed
 quamuis non sumus sub vmbra illa, quam legis littera facie-
 bat, sumus tamen sub vmbra meliore. In vmbra enim Chri-
 sti viuimus inter gentes. Et est profectus quidam de vmbra
 legis venire ad vmbra Christi: vt quia Christus est vita &
 veritas & via, efficiamur primò in vmbra vitae, & in vmbra vi-
 tae, & in vmbra veritatis: vt comprehendamus ex parte &
 in speculo ac in enigmate: vt post haec sic incedamus per
 hanc viam, quae est Christus, quò peruenire possumus in hoc,
 vt facie ad faciem comprehendamus ea, quae prius quasi in
 vmbra, & in enigmate videramus. Non enim quis poterit
 ad illa quae vera sunt & perfecta peruenire, nisi prius delide-
 rauerit & concupierit in hac vmbra residere. Sed & Iob om-
 nium hominum vitam dicit esse vmbra super terram,
 credo pro eo quòd anima in hac vita velamento huius crassi
 corporis obumbratur. Omnes ergo qui in hac vita sunt, ne-
 cesse est in vmbra quadam esse. Sed alij quidem sunt sedentes
 in regione vmbrae mortis, hi profectò qui non credunt Christo.
 Ecclesia verò cum fiducia dicit: In vmbra sponsi concupi-
 ui & sedi: quamuis certè fuerit tempus, quo potuerit quis
 sub vmbra legis residens defendi à duritia ardoris & aestus.
 Sed transijt illud tempus. Veniendum est nunc ad arboris
 meliae vmbra: & quamuis diuersa quis vtatur vmbra, vi-
 detur tamen omnis anima, donec in praesenti vita est, vm-
 bram habere necessariam: propter illum credo ardorem
 solis, qui cum exortus fuerit, continud semen, quod non alta
 radice demersum est, arescit & deperit. Sed hunc ardorem
 tenuit quidem legis vmbra propellit. Christi verò vm-
 bra, in qua nunc in gentibus viuimus, id est, incarnationis e-
 ius fides, auertet penitus & extinguet. Ille enim qui adure-
 bat ambulantes sub vmbra legis, tempore passionis Christi,
 sicut fulgur visus est cecidisse de caelo: quamuis etiam hu-
 ius vmbrae tempus in fine saeculi compleatur: quia (sicut di-
 ximus) Post consummationem saeculi, iam non per speculũ,
 nec in enigmate, sed facie ad faciem videbimus veritatem.
 Simile esse puto & illud, quod scriptum est: Sub vmbra a-
 larum tuarum exultabo. Sed & in sequentibus huius li-
 belli ita dicit sponsa: Fratruelis meus mihi, & ego illi ipsi,

G
 Thren. 4. d
 Sec. 70.
 Luc. 1. d.
 Coloss. 2. c.
 & He. 10. a.
 H
 Ioan. 14. a.
 I. Cor. 13. c.
 Iob. 8. b.
 Luc. 1. g.
 Mat. 13. &
 Mat. 4. a.
 Luc. 10. c.

A

qui pascit inter lilia, donec respiret dies & amoveantur vmbrae: edocens per hoc, quia veniet tempus, cum omnes vmbrae remouebuntur, & per misericordiam Dei patebit veritas sola. Sed & quod ait: Et fructus eius dulcis in faucibus meis: illius animam hoc credo dicere, quae nihil emortuum, nihil insensibile habet in faucibus suis, & in nullo profus similis est illis, de quibus dicitur: *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Quicumque enim verba mortis & interitus de faucibus proferunt, ipsorum fauces sepulcra dicuntur: sicut sunt omnes qui vel contra veram fidem loquuntur, vel contra disciplinam castitatis & iustitiae & sobrietatis aliquid proferunt. Ipsi ergo sunt, quorum fauces sepulcra sunt, & loca mortis, unde mortis verba proferuntur. Iustus autem dicit: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.* Et alius qui verba vitae docebat, ita dicit: Os nostrum patet ad vos o Corinthij: cor nostrum dilatatum est. Sed & alius qui verbo Dei aperuit os suum, inquit: *Os meum aperui, & atraxi spiritum.*

Psal. 9.

Psal. 118
2 Cor. 6. c.
Psal. 118.

Introducite me in domum vini.] Sponsae verba adhuc sunt, sed ad amicos & familiares sponsi (vt arbitror) diriguntur, a quibus videtur exposcere vt introducant eam in domum laetitiae, vbi vinum bibitur, & epulae parantur. Quae enim iam viderat cubiculum regium, desiderat etiam nunc regale introire conuiuium, & frui vino laetitiae. Supra iam diximus amicos sponsi prophetas, & omnes qui ministraverunt verbum Dei ab initio saeculi intelligendos: ad quos recte vel ecclesia Christi, vel anima verbo Dei adharens dicat, vt se introducant in domum vini: id est, vbi sapientia miscuit in cratere vinum suum, & deprecatur per seruos suos omnem insipientem & egentem sensu, dicens: *Venite, manducate panes meos, & bibite vinum quod miscui vobis.* Ita est domus vini domusque conuiuij, in quo conuiuio omnes qui veniunt ab oriente & occidente, recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno Dei. Ad quam domum, & ad quod conuiuium, prophetae perducunt animas, quae tamen eos audiunt & intelligunt. Sed & sancti angeli caelestesque virtutes, quae in ministerio mittuntur, propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Istud est vinum cui scribuntur isti psalmi, qui pro torcularibus attuluntur. Istud est vinum ex illa vite vindemiatum, quae dicit: *Ego sum vitis vera:* quod expressit pater caelestis agricola. Istud est vinum quod attulerunt illi palmmites, qui in Iesu permanserunt: non solum in terris, sed etiam in caelis. Sicut enim audio illud quod dicitur: *Quia omnis palme, qui non manet in me, non potest afferre fructum.* Nemo enim producit fructum vini huius, nisi qui permanet in verbo & sapientia & veritate & iustitia & pace, omnibusque virtutibus. Istud est vinum, quo etiam inebriari iustis & sanctis quibusque optabile ducitur. Haec puto & in spiritu iam tunc Noe contuens, inebriatus esse dicitur. Et Dauid admiratus huius conuiuij calicem dicit: *Et poculum tuum inebrians quam praclarum est.* Ad hanc ergo domum vini, ecclesia vel anima vnaquaque desiderat, quae perfecta sunt, intrare: & dogmatibus sapientiae mysterijque scientiae, epularum velut iuuatitate, & vini laetitia perfui. Sciendum sane est, quia sicut est istud vinum, quod de dogmatibus veritatis pressum commiscetur in cratere sapientiae: ita est contrarium vinum cum inique inebriantur peccatores, & hi qui falsa scientiae dogmata pernitiola suscipiunt, de quibus Salomon in Proverbijs dicit: *Hi autem edunt cibos impietatis, vino autem iniquo inebriantur.* De hoc eodem vino iniquo etiam in Deuteronomio legimus ita scriptum: *Ex vineis Sodomorum vitis eorum, & palme eorum ex Gomorra. Vna eorum vna fellis, & botrus amaritudinis eius. Furor draconum vinum eorum, & furor eorum aspidum insanabilis.* Illud autem vinum, quod de vite vera procedit, nouum semper est: semper enim per perfectus discuntium, scientiae & sapientiae diuinae innouatur agnitio. Et ideo dicebat Iesus discipulis suis: *Quia nouum bibam illud vobiscum in regno patris mei.* Innouatur enim semper agnitio secretorum arcanorumque reuelatio per sapientiam Dei: non solum hominibus, sed & angelis caelestibusque virtutibus.

Pron. 9. a.

Matt. 8. b.

B

Ioan. 15. a.

Ibidem.

Gen. 9. c.

Psal. 22. b.

Prou. 4. e.

Deut. 32. c.

Matt. 26. et

Mar. 14. c.

Ordinate in me charitatem.] Eiusdem sponsae ad eosdem verba sunt, nisi quod possunt fortasse etiam apostoli Christi inter eos haberi, ad quos ista memorantur. Quod ergo

ait: *ordinate in me charitatem,* hunc habet sensum: Omnes homines amant sine dubio aliquid, & nullus est qui ad id aetatis venerit, vt amare iam possit, & non aliquid amet: sicut etiam in praefatione huius operis sufficienter ostendimus. Sed hic amor vel haec charitas in nonnullis quidem suo ordine & conuenienter aptata procedit, in plurimis vero contra ordinem. Dicitur autem contra ordinem esse in aliquo charitas, quod aut id diligit quod non debet: aut quod debet diligit, sed plus iusto diligit, aut minus iusto. In istis ergo inordinata esse charitas dicitur: in illis vero (quos valde paucos arbitror esse) qui scilicet per viam vitae incedunt, & non declinant neque ad dexteram neque ad sinistram: in ipsis solis ordinata est charitas, & ordinem suum tenet. Est autem ordo eius & mensura huiusmodi. Verbi gratia: Deu diligere nullus modus, nulla mensura est, nisi haec sola, vt ei totum exhibeas quantum habes. In Christo enim Iesu diligendus est Deus ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus: in hoc ergo nulla mensura est. Diligere vero proximum, est mensura aliqua. Proximum, inquit, *rum dilige sicut teipsum.* Si ergo aut in Dei dilectione minus aliquid feceris quam potes, & quam in viribus tuis est: aut inter te & proximum tuum non seruaueris aequitatem, sed aliquid differentiae habueris, non est in te charitas ordinata, nec ordinem suum tenens. Verum quoniam nobis sermo de ordine charitatis est, diligentius per singula requiramus, vel quos diligi, vel quantum diligi oporteat. Nam si (vt dicit Apostolus) membra alterutrum sumus: puto quod hunc affectum erga proximos habere debeamus, vt eos non quasi aliena corpora, sed veluti membra nostra diligamus. Secundum hoc ergo, quod membra nostra inuicem sumus, aequalem erga omnes habere dilectionem similemque conueniet. Secundum hoc vero quod sunt in corpore aliqua membra honorabiliora & honestiora, alia vero inhonestiora & inferiora: puto quod rursus pro membrorum meritis, & honore etiam dilectionis librari debeat modus, si quis ergo rationabiliter cuncta agere secundum verbum Dei, ac suos etiam affectus temperare proponit: puto quod erga haec singula ordinem charitatis & scire debeat & tenere. Verum vt apertius fiat quod dicimus, paulo euidentioribus vtamur inditijs. Si quis (verbi gratia) laboret in verbo Dei, atque animas nostras instruat & illuminet, viam salutis doceat, viandique ordinem tradat, non tibi videtur & hic proximus esse quidem: sed multo amplius alio proximo diligendus, qui horum nihil egerit? Nam & si ille quidem diligendus est, pro eo quod membra vnus corporis sumus, vniuersaque substantiae: sed hic multo amplius, qui cum ius proximi nobiscum habeat, quod & ceteri homines habent: dat tamen hanc maiorem charitatis erga se causam, quod viam Dei ostendit, & animae salutem, diuini verbi illuminationibus confert. Quod si aliquis me errantem & in praecipitio positum muliebris peccati, ad lucem reuocet veritatis: & de ipso iam interitu eripiat, ac retrahat ad salutem: atque ex ipsis faucibus aeternae mortis eripiat: non tibi videtur quod illa ipsa (si fieri potest) plenitudine charitatis, qua Deum diligimus, diligendus sit post Deum? Et ne putes quod nos ita praesumamus, audi Apostolum Paulum de his qui in verbo Dei laborant dicentem: *vt superabundanter habeatis in charitate eos qui huiusmodi sunt propter opus ipsorum.* Videamus & alium adhuc ordinem charitatis, eius duntaxat, quae erga proximos haberi iubetur. Si sit non habens quidem docendi vel instruendi gratiam, neque verbum domini praedicandi: sed tamen sanctae vitae vir, innocens, immaculatus, & qui in iustificationibus & mandatis Dei ingreditur sine querela: videtur ne tibi talis hic vir in eodem charitatis ordine habendus, quo ille qui nihil horum agit: quandoquidem vterque proximus dicitur? Nonne & hic propter opus suum, & vitae meritum (secundum Apostoli dictum) similiter vt ille qui in verbo Dei laborat, superabundantius habendus est in charitate propter opus vitae suae? Est adhuc alius ordo charitatis. Iubemur enim & inimicos nostros diligere. Sed videamus si etiam in ipsis vnus solus modus erit dilectionis, an ibi habebit locum sermo iste qui dicit: *Ordinate in me charitatem.* Puto ergo quod in his sit ordo charitatis. Verbi gratia: Est aliquis mihi inimicus, in alijs tamen bene agens,

pudicus,

C

Deut. 5. b.

Deut. 6. a.
2. d. c.
Luc. 10. c.

D

Eph. 4. b.

Matt. 5. 8.
Luc. 6. 8.

D. HIERONIMUS
T. M. 7.

E pudicus, sobrius, mandata plurima Dei ex parte custodiens, in aliquibus tamen errans vt homo. Est alius qui inimicus quidem sit & ipse nobis, tamen sit suae vitae atque animae inimicus, paratus ad scelera, praecipit ad flagitia; nihil sancti, nihil religiosi ducens: non tibi videtur etiam inter ipsos inimicos quaedam diuersitas habende charitatis? Puto quidem quod ex his satis patuerit, esse vim quidem charitatis vnam, multas tamen habere causas, & multos ordines diligendi; & propter hoc nunc dicere sponfam: Ordinate in me charitatem: hoc est, docete me diuersos ordines charitatis: Quod si adhuc addendum his aliquid videtur, possumus & illud in medium adducere, quod ait Apostolus: *Viri diligite uxores vestras, sicut corpora vestra, sicut Christus dilexit ecclesiam.* Quid ergo? Debent quidem viri uxores suas diligere: alias vero mulieres non debent omnino diligere in omni castitate & sanctitate? An non videbuntur etiam ipsae esse de proximis? Sed impendenda quidem est dilectio vel in coniugem, vel in matrem, vel in sororem; si tamen fideles sint, & Deo adhaerentes, & erga aliam mulierem nullam secundum quod ipsa proxima dicitur, est nobis impendenda dilectio. Quod si hoc absurdum videtur (debet autem secundum mandati ordinem etiam erga eas calta haberi dilectio) profus inter ipsas personas feminarum, quibus impendenda dilectio est, habendus profecto est ordo quidam in charitate conueniensque distinctio. Et maiori quidem cum honorificentia matri deferenda est dilectio. Sequenti vero gradu, cum quadam nihilominus reuerentia, etiam sororibus. Proprio vero quodam & sequestrato ab his more, charitas coniugibus exhibenda. Post has vero personas, pro meritis etiam & causis vnicuique in omni (vt diximus) castitate deferenda dilectio est. Secundum haec etiam de patre vel fratre atque alijs propinquis obseruabimus. Erga sanctos vero qui nos in Christo genuerunt: sed & pastores atque episcopos, vel qui verbo Dei praesunt presbyteri, aut qui bene ministrant in ecclesia, vel qui in fide praecellunt ceteros, quo modo non pro vniuscuiusque meritis, affectio penlabitur charitatis longe eminentior, quam erga eos haberi potest; qui aut nihil horum, aut non integre egerunt? Sed & inter parentes fideles & infideles, & fratres fideles ac infideles sororesque potest fieri, vt non erga hos singulos diuersus ordo habeatur charitatis? Quis diuersitates intuens sponfa, & videns de his omnibus animae ad perfectionem tendenti necessariam videri scientiam earum rerum, vt vniuscuiusque loci & ordinis mensuras possit tenere charitatis: dicit ad amicos sponfi, eos videlicet, qui verbum Dei ministrant: Ordinate in me charitatem, hoc est, docete me & tradite mihi, quo modo per haec singula ordinem feruare debeam charitatis. Omnes enim homines (sicut iam diximus) secundum hoc quod simile nobis sunt, similiter diligendi sunt: imo omnis rationabilis creatura a nobis, vt pote rationalibus, aequaliter diligenda est. Adijciendum tamen in charitate est vnicuique ad hoc quo modo est, & ad hoc quod rationabilis est. Si (verbi gratia) aut in moribus, aut in opere, aut in proposito, aut in scientia, aut in studijs ceteros praecellit: & pro his singulis secundum suum cuique meritum, ad generalem dilectionem, addendum est etiam specialis aliquid charitatis. Verum vt maior deus habeatur auctoritas, ab ipso Deo capiamus exemplum. Ipse enim amat omnia quae sunt aequaliter, vt nihil oderit eorum quae fecit. Neque enim fecit aliquid quod odio haberet: non tamen ob hoc similiter dilexit Aegyptios vt Hebraeos, & Pharaonem vt Moysen & Aaron. Nec rursus reliquos filios Israel similiter dilexit vt Moysen, & Aaron, & Mariam: nec iterum Aaron & Mariam similiter dilexit vt Moysen: quamuis verum sit vt dicitur ad eum: *Parcis autem omnibus, quia omnia tua sunt domine, amator animarum:* Spiritus enim incorruptionis est in omnibus: tamen ille qui mensura, & numero, & pondere disposuit omnia secundum mensuram, sine dubio vniuscuiusque meritum & dilectionis suae temperat libram. Nunquid non putabimus quia non similiter ab eo dilectus est Paulus, cum persequeretur ecclesiam Dei: sicut diligebatur, dum ipse pro ea persecutionem cruciatuque tolerabat, & dicebat sibi inesse solitudinem omnium ecclesiarum? Multum est nunc vt inter istos ordines charitatis, etiam de affectu odij, qui videtur huic chari-

F tatis affectui contrarius, inferamus: quia etiam dominus dicit: Inimicus ero inimicis tuis, & aduersabor aduersarijs tuis. Et iterum: Si peccatori tu assistis, & ei quem odit dominus, amicus es. Quae utique hanc absolutionem, quam & illud quod dictum est: *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Et iterum: *Qui non odit patrem,* & reliqua: in quo profecto nimietas charitatis, in Deum his qui aduersatur contrarium videtur generare affectum, dum nulla potest esse consonantia luci & tenebris, & Christo cum Belial: nec eadem portio esse fideli cum infideli. His ergo vt potuimus de charitatis ordinibus expositis, patet, ad intelligendum quid sit quod poscat sponfa, id est, ecclesia, vel anima tendens ad perfectionem, praestari sibi ab amicis sponfi: quoniam introduci se poposcerat in domum vini, vbi sine dubio intellexerat in omnibus his quae viderat, eminere & praecellere gratiam charitatis: & ipsam dicerat maiorem omnium solamque esse charitatem, quae nunquam cadet: ideo deposcit vt ordinem eius discat: ne forte aliquid inordinatum faciens, vulnus ab eo aliquid accipiat, vt in posterioribus dicitur: *Vulnerata charitatis ego sum.* Ea autem siue ad angelos dici accipiamus, a quibus se instrui postulat & muniri, nihil absurdum videbitur: secundum hoc quod de populo dicitur: *Latini gentes cum populo eius, & confortent eos omnes angeli Dei.* Et vt in alijs dicitur: *Circundat angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Et item alibi: *Nolite contemnere vnum ex minimis istis,* qui in ecclesia sunt: quia angelorum semper vident faciem patris mei, qui in caelis est. Sed & in Apocalypsi Ioannis, angelo Thyatirensi testimonium dat filius Dei pro charitate, quam ordinavit angelus ipse in ecclesia sibi commissa. Sic enim scriptum est: *Scio opera tua, & charitatem tuam, & fidem, & ministerium, & patientiam, & opera tua nouissima maiora quam priora.* Sed & si ad prophetas haec referamus, qui ministraverunt verbum Dei ante aduentum sponfi: vt per ipsorum doctrinam videatur ecclesia velle ordinem dicere charitatis, id est, prophetis instrui voluminibus, non videbitur absurdum. Sed & omnes sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis atque interuentu suo apud Deum, non erit inconueniens. Scriptum namque est in Machabeorum libris ita: *Hic est Hieremias propheta Dei, qui semper orat pro populo.* Sed & ad Apostolos haec dici (vt supra iam dixi) non videbitur alienum. Per hos enim omnis ecclesia Dei, vel anima quaerens Deum introducitur in domum vini, vt supra diximus, & aromatibus atque odoribus repletur, & componitur in melius, sicut in posterioribus legimus, & edocemur omnem ordinem rationemque charitatis.

Hieron. tom. 8.

G tatis affectui contrarius, inferamus: quia etiam dominus dicit: Inimicus ero inimicis tuis, & aduersabor aduersarijs tuis. Et iterum: Si peccatori tu assistis, & ei quem odit dominus, amicus es. Quae utique hanc absolutionem, quam & illud quod dictum est: *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Et iterum: *Qui non odit patrem,* & reliqua: in quo profecto nimietas charitatis, in Deum his qui aduersatur contrarium videtur generare affectum, dum nulla potest esse consonantia luci & tenebris, & Christo cum Belial: nec eadem portio esse fideli cum infideli. His ergo vt potuimus de charitatis ordinibus expositis, patet, ad intelligendum quid sit quod poscat sponfa, id est, ecclesia, vel anima tendens ad perfectionem, praestari sibi ab amicis sponfi: quoniam introduci se poposcerat in domum vini, vbi sine dubio intellexerat in omnibus his quae viderat, eminere & praecellere gratiam charitatis: & ipsam dicerat maiorem omnium solamque esse charitatem, quae nunquam cadet: ideo deposcit vt ordinem eius discat: ne forte aliquid inordinatum faciens, vulnus ab eo aliquid accipiat, vt in posterioribus dicitur: *Vulnerata charitatis ego sum.* Ea autem siue ad angelos dici accipiamus, a quibus se instrui postulat & muniri, nihil absurdum videbitur: secundum hoc quod de populo dicitur: *Latini gentes cum populo eius, & confortent eos omnes angeli Dei.* Et vt in alijs dicitur: *Circundat angelus domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.* Et item alibi: *Nolite contemnere vnum ex minimis istis,* qui in ecclesia sunt: quia angelorum semper vident faciem patris mei, qui in caelis est. Sed & in Apocalypsi Ioannis, angelo Thyatirensi testimonium dat filius Dei pro charitate, quam ordinavit angelus ipse in ecclesia sibi commissa. Sic enim scriptum est: *Scio opera tua, & charitatem tuam, & fidem, & ministerium, & patientiam, & opera tua nouissima maiora quam priora.* Sed & si ad prophetas haec referamus, qui ministraverunt verbum Dei ante aduentum sponfi: vt per ipsorum doctrinam videatur ecclesia velle ordinem dicere charitatis, id est, prophetis instrui voluminibus, non videbitur absurdum. Sed & omnes sancti, qui de hac vita decesserunt, habentes adhuc charitatem erga eos, qui in hoc mundo sunt, si dicantur curam gerere salutis eorum, & iuuare eos precibus suis atque interuentu suo apud Deum, non erit inconueniens. Scriptum namque est in Machabeorum libris ita: *Hic est Hieremias propheta Dei, qui semper orat pro populo.* Sed & ad Apostolos haec dici (vt supra iam dixi) non videbitur alienum. Per hos enim omnis ecclesia Dei, vel anima quaerens Deum introducitur in domum vini, vt supra diximus, & aromatibus atque odoribus repletur, & componitur in melius, sicut in posterioribus legimus, & edocemur omnem ordinem rationemque charitatis.

H *Confirmate me in vnguentis, stipate me in malis: quia vulnerata charitatis ego sum.* In Graeco quidem habetur: Confirmate me in myrrhis genus quoddam arboris nominans, quod Latini putantes myrrha dictum, vnguenta interpretati sunt. Igitur ordo sermonis huiusmodi est. Posteaquam sponfa & verba ex ore ipsius sponfi audiuit, & cubiculum regis ingressa est, & domum vini locumque conuiuij ac sapientiae, & in eo victimas & craterem mixtum sacramentis eius aspexit: quasi in horum omnium admiratione stupens & saucia, postulat ab ipsis nihilominus amicis & sodalibus sponfi, vt confirmetur, & quasi deficiens sustentetur, incumbens paululum super arborem *vel meliam.* Amoris enim vulnerere percussa, arborum solatia sylvarumque sectatur. Haec secundum literam. Sed ex his, vt exequi possumus intelligentiam spiritualem, indigemus illa gratia, quam consequi a Deo meruit ipse Salomon, qui omnium quae sunt radicum, & arborum, & virgultorum naturas didicit; vt sciremus & nos quae vis & quae natura sit arboris myrrhae, quo competenter ex hac spiritualis aptari possit expositio. Hoc est autem quod solum peruenire ad nos de huius arboris notitia potuit: quia odorem solum habeat suauem, nullum tamen afferat fructum. Melia vero arbor, notum cunctis est, quod non solum ferat fructum, sed & dulcissimum & suauissimum ferat. Omnes igitur homines arbores dicuntur siue bonae siue malae, & fructuosae siue infructuosae: sicut & Dominus in Euangelio dicit: *Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum.*

K 3 malum.

Exod. 23. e.
Exod. 20. b
Luc. 14. f.
2. Cor. 6. a.
2. Cor. 13. 6
Deut. 32
Rom 15. c.
Psal. 33. 6
Matt. 18. b
Apoc. 2. e.
2. Macho 15. e.
Eph. 5. 2
Mat. 22. c

A

malum. Et omnis arbor que non facit fructum bonum, excidetur. & in ignem mittetur. Tres ergo differentia in hominibus videntur esse. Quidam qui omnino nullum fructum afferunt, & ecce alij qui afferunt. Sed in his qui afferunt, aut mali sunt fructus, aut boni. Hic ergo sponsa, id est, ecclesia Christi, confirmari se postulat, & reclinari quidem super vnam arborem meliam, afferentem fructus bonos, & recte ac competenter. Super his enim confirmatur & stipatur ecclesia, qui in bonis operibus fructificant & crescunt. Quid autem est quod in myrthis, infructuosis scilicet arboribus, confirmari vult odore solo gaudentibus. Ego puto quod istos qui solo odore gaudent, & necdum fructus fidei afferunt, illos dicat quos Paulus ad Corinth. scribens dicit: Qui invocant nomen domini nostri Iesu Christi in omni loco ipsorum & nostrum. Pro eo ergo quod invocant nomen Domini nostri Iesu Christi, habent in semetipsis odoris quandam ex ipsa invocatione nominis suavitatem. Pro eo vero quod non cum omni fiducia & libertate accedunt ad fidem, nullos fidei afferunt fructus. In loco hoc possumus nos catechumenos ecclesie intelligere, super quos ex parte aliqua confirmantur ecclesie. Habent enim & in ipsis non parum fiducia, & spei plurimum, quod & ipsi fiant aliquando arbores fructiferae, & plantentur in paradiso Dei ab ipso agricola patre. Ipse enim est qui plantat huiusmodi arbores in ecclesia Christi, quae est paradisi deliciarum: sicut & dominus dicit: Omnis plantatio, quam non plantavit pater meus coelestis, eradicabitur. Stipatur ergo ecclesia, & inter melias, & super ipsas requiescit. Quae melia illa putanda sunt animae, quae quotidie innouantur ad imaginem eius qui creavit eas. Quia enim per innovationem sui, imaginem reparant filij Dei, merito & ipsae arbores meliae appellantur: quia & ipse sponsus earum in superioribus dicitus est, sicut arbor melia esse in lignis sylvae. Et ne miretis si idem ipse & arbor vitae & diuersa alia dicatur, cum idem & panis verus, & vitis vera, & agnus Dei, & multa alia nominetur. Omnia namque haec verbum Dei vniciuque efficitur, prout mensura, vel desiderium participantis exposcit: secundum quod & manna, qui cum esset vnus cibus, vniciuque tamen desiderij sui reddebat saporem. Praebet ergo seipsum, non solum esurientibus panem, & sitientibus vinum, sed & delitanti volentibus semetipsum, & fragrantia exhibet poma. Propterea ergo & sponsa velut refecta iam & bene pasta, fulciri in melijs se poscit; sciens in verbo esse cibi non solum omnem cibum, sed & omnes delicias, & per ea maxime dicitur, dum se vulneratam sentit esse iaculis charitatis. Si quis vsquam est, qui fideli hoc amore verbi Dei arsit aliquando: si quis est (vt propheta dicit) qui electi iaculi eius dulce vulnus plagamque accepit: si quis est qui scientiae eius amabili confluxus est telo; ita vt diurnis eum desiderijs nocturnisque suspiret, aliud quid loqui non possit, audire aliud nolit, cogitare aliud nesciat, desiderare praeter ipsum, aut cupere aliud vel sperare non libeat, ista anima merito dicit: Vulnerata charitatis ego sum, & ab illo vulnus accepi, de quo dicit Eliaias: Et posuit me sicut iaculum electum, & in pharetra sua abscondit me. Tali vulnere decet Deum percutere animas, talibus iaculis telisque configere, ac salutaribus eas vulneribus fauciare, vt quia Deus charitas est, dicat & ipse: Quia vulnerata charitatis ego sum. Et quidem in hoc quasi amatorio dramate sponsa charitatis se dicit vulnera suscepisse. Potest autem similiter feruens anima erga sapientiam Dei dicere: quia vulnerata sapientiae ego sum: illa scilicet, quae sapientiae eius pulchritudinem potuit intueri. Potest & alia anima virtutis eius magnificentiam contuens, & admirata potentiam verbi Dei, dicere: Quia vulnerata virtutis ego sum. Talis credo aliqua, sicut erat illa quae dicebat: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo. Sed & alia anima erga amorem iustitiae eius feruens, & dispensationum ac prouidentiae eius iustitiam contuens, dicit sine dubio: Vulnerata iustitiae ego sum, & alia bonitatis eius ac pietatis immensitatem respiciens, similia loquitur. Sed & horum omnium generale est istud charitatis vulnus, quo se vulneratam praedicat sponsa. Sciendum tamen est, quod sicut sunt ista Dei iacula, quae animae habenti desiderium bonorum, salutis vulnus infligunt: ita sunt & iacula maligni ignita, quibus anima, quae non est scuto fidei protecta, vulneratur in mortem. De ipsis

1. Cor. 1. n.

Matth. 13. b.

B

dicat propheta: Ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra sua, vt sagittent in obscuro rectos corde. Hic peccatores de occulto sagittantes, daemones inuisibiles dicit; & ipsi sunt habentes quaedam iacula fornicationis, alia cupiditatis & auaritia, quibus quam plurimi vulnerantur. Habent etiam spicula iactantiae & vanae gloriae: sed ista valde subtilia sunt, ita vt confixam se anima ab eis fauciatamque vix sentiat; nisi si induta est armis Dei, & stat vigilans & immobilis erga astutias diaboli, scuto semetipsum fidei per omnia contegens, & nullam profusus corporis partem fide nudam relinquens. Quantaunque autem daemones fecerint tela, si inueniant mentem hominis fide munitam, etiam si fuerint ignita, etiam si cupiditatum flammis & incendijs ardeant vitiorum, fides plena cuncta restinguit.
[Leua eius sub capite meo, & dextera eius amplectetur me.] Descriptio est quidem amatorij dramatis sponsa, festinantis ad connubium sponsi: velut tamen paulo apertioribus corporis appellationibus currit. Sed conuertere te velocius ad spiritum viuificantem, & refugiens appellationes corporeas, vere perscipe quae sit verbi Dei leua, quae sit dextera: quod etiam caput sponsae eius, anima scilicet perfecta vel ecclesiae, & non te rapiat carnalis & passibilis sensus. Ipsa enim est hic sponsi dextera & leua, quae in Prouerbjs de sapientia dicitur, vbi ait: Longitudo enim vite in dextera eius: in sinistra vero eius diuitia & gloria. Et sicut hic sapientiam non ideo aliquam feminam dici putabis, quia femineo nomine appellari videtur: ita ne in hoc quidem, quoniam masculino genere, sponsus verbum Dei dicitur, corporaliter intelligere debes lauam eius aut dexteram: vel amplexus sponsae vel animae, pro feminini generis declinatione percipere: sed verbum Dei, quamuis apud Graecos masculino, apud nos neutro genere proferatur: super masculinum tamen & neutrum ac femininum genus, & super omne omnino quod ad hoc respicit esse, cogitanda sunt ista, de quibus sermo est; & non solum verbum Dei, sed & ecclesia eius, atque anima perfecta, quae & sponsa nominatur. Sic enim & Apostolus dicit: In Christo enim nos, masculus nos, femina, sed omnes in ipso vnus sumus. Haec autem propter homines, qui aliter audire non possunt, nisi his verbis, quae in vsu habentur, in scriptura diuina humani more referuntur eloquij: vt verbis quidem notis ea & solitis andiamus; sensu tamen illo quo dignum est, de diuinis rebus, & in corporeis sentiamus. Nam sicut is, qui amatorem dicit se esse pulchritudinis sapientiae, hoc ostendit, quod naturalem qui in se est charitatis affectum ad studia transtulerit sapientiae; ita & hic sponsa de poscit, vel anima vel ecclesia, vt sponsus suus qui est verbum Dei: leua quidem sua caput eius sustentet, dextera vero eius omne eius reliquum complectatur, & constringat corpus. Est autem leua, in qua sapientiae diuitias continere & gloriam dicitur. Quas autem habet diuitias ecclesia, & quam gloriam, nisi illas quas accepit ab eo: qui cum dices esset, pauper factus est, vt illius paupertate ecclesia fieret diues: Quae autem est gloria illa? Sine dubio, de qua dicit: Pater clarifica filium tuum, passionis sine dubio gloriam designans. Fides ergo passionis Christi, gloria & diuitiae ecclesiae sunt, quae in leua eius continentur. Lauam autem puto verbum Dei hoc modo debere intelligi; quoniam quidem sunt in eo quaedam dispensationes ante incarnationem gesta. Sunt vero aliqua & per incarnationem. Illa pars verbi Dei, quae ante assumptionem carnis in dispensationibus peracta est, dextera potest videri: haec vero quae per incarnationem, sinistra appellari. Vnde & sinistra diuitias & gloriam habere dicitur. Per incarnationem namque diuitias & gloriam quaesuit, omnium scilicet salutem. In dextera autem longitudo vitae esse dicitur; per quod sine dubio illa eius pars, quae in principio apud Deum Deus erat verbum, sempiternitas indicatur. Hanc ergo lauam ecclesia, cuius Christus est caput, optat habere sub capite suo, & fide incarnationis eius, caput suum muniti. Dextera vero eius amplecti, id est, illa agnoscere, & de illis instrui, quae ante huius quoque per incarnationem gesta dispensationis tempus in arcanis habentur & reconditis. Dextera namque ibi putanda sunt esse omnia: vbi nihil de peccatorum miserijs, nihil de fragilitatis lapsu continetur. Hic vero leua, vbi vulnera nostra curauit,

Esa. 49. a

1. Ioan. 4. c

Psal. 26. n.

C

1. Cor. 1. n.

Prou. 3. b.

Gen. 3. d.

2. Cor. 8. b.

Ioan. 4. Celsi. a.

D. HIERONIMUS
TOM. VII.

E
1. Pet. 2. d.
Gal. 4.

1. Pet. 2. d.
Gal. 4.

Gen. 27. d.

F

Rom. 8. e.

1. Cor. 13.
1. Tim. 2. d.

1. Pet. 2. d.
Gal. 4.

curavit, & peccata nostra portavit: factus etiam ipse pro nobis peccatum, & maledictum. Quae omnia quamvis caput & fidem sustentent ecclesiae, merito tamen iussit verbi Dei appellabuntur: in quibus aliqua etiam praeter illam naturam, quae tota dextera est, & tota lux, ac splendor & gloria, pertulisse memoratur.

Adiuuavi vos filia Hierusalem in virtutibus, & in viribus agri, si eleuaueritis & suscitaueritis charitatem quoad vsq; velis.] Sponsa adhuc ad adolescentulas loquitur, prouocans eas & exhortans, imò & adiurans per ea quae eis chara esse nouit & amabilia: vt si forte eleuare coeperint charitatem, iacentem quippe in eis, & excitare eam, vt pote adhuc dormientem apud eas: intantum eleuent eam, & intantum suscitent, in quantum voluerit sponsus: nec minus aliquid in ea agant, quam voluntas ipsius patitur. Hae est enim amantis sponsae perfectio, vt à nullo velit contra animum & voluntatem eius fieri, quem diligit. Et vt hoc non negligenter aut segniter agat, per virtutes agri, id est, per plantaria & virgula, quae in agro sunt, & per vires eius, sine dubio per ea quae in eo lata sunt, adiurantur. Tali ordine, taliq; verborum compositione, textus historici dramatis dirigitur. Nunc iam quid arcani intrinsecus contegat, requiramus. Omnis anima, praecipue quae filia est Hierusalem, habet aliquem agrum proprium, qui ei secreta quadam per Iesum meritorum sorte delatus est: sicut fuit & ille ager Iacob: cuius suauitate permotus Isaac patriarcha, mysticis aiebat eloquijs: *Ecce odor similis mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus.* Habet ergo vnaquaeque anima (vt diximus) agrum suum. Vita namque & conuersatio eius, ager est eius. In hoc agro, anima quae diligens & studiosa est, satis agit, & studet plantare bonos sensus, & omnes excolere animi virtutes: non solum autem animi virtutes, sed & vires operum, quibus videlicet impleri possunt ministeria mandatorum. Est ergo (vt diximus) vnicuique animus suus ager, quem colit, & plantat, & seminat, secundum haec quae diximus. Est autem & omnium simul filiarum Hierusalem vnus quidam & communis ager: de quo Paulus agit: *Dei agricultura estis.* Quem agrum, commune exercitium ecclesiasticae fidei & conuersationis accipiamus: in quo certum est virtutes inesse caelestes, & vires spiritualium gratiarum. Vna enim quaeque anima, quae nunc filia Hierusalem hic appellatur, sciens iam quod matrem habeat Hierusalem caelestem, conferat aliquid necesse est ad agrum hunc excolendum, & caelesti eum possessione dignum cupiat effici. In istius ergo agri virtutibus, eleuari charitatem Christi, & excitari ab adolescentulis, & initia fidei habentibus, protestatur ecclesia, & dicit ad eas: *Si eleuaueritis & excitaueritis charitatem quoad vsq; velis:* hoc est, si iam ad hoc veneritis, vt incipiat agi non spiritu timoris, sed adoptionis; & in hoc profeceritis, ita vt perfecta in vobis dilectio foras mittat timorem; & vt eleuetis, atque exaltetis in vobis charitatem, & excitetis eam: tamdiu eleuate eam, & tamdiu extollite, quamdiu ipse velit filius charitatis, imò ipse qui ex Deo est charitas: ne forte putantes sufficere humanae charitatis mensuras, in charitate Dei minus aliquid quam Deo dignum est, agatis. Mensura enim charitatis haec sola est, vt tantum quantum ipse vult diligatur. Voluntas autem Dei semper eadem est, nec vnquam mutatur. Nunquam ergo immutatio aliqua aut finis vllus in Dei charitate recipitur. Notandum sane est, quod non dixit, si acceperitis charitatem, sed si eleuaueritis: quasi quae est quidem in vobis, sed iacet, & nondum erecta est. Et rursum non dixit, si inuenieritis, sed si excitaueritis charitatem: quasi quae sit intrinsecus quidem: sed iaceat & dormiat in eis, donec inueniat suscitantem. Ipsam credo & Paulus suscitabat tunc adhuc in discipulis dormientem, cum dicebat: *Exurge qui dormis, & continges Christum.*

Vox fraternalis mei.] Frequenter nos admonere conuenit, quod libellus hic in modum dramatis textitur. Praesens enim vericulus, quem proposuimus tale aliquid indicat, quod cum sponsae sermo esset ad adolescentulas filias Hierusalem, subito quasi eminus vocem sponsi senserit, quasi cum aliquibus loquentis: interruptoque sermone, quem faciebat ad adolescentulas, sponsa aurem conuerterit ad auditum, qui ad eam peruenerat, & dixerit: *Vox fraternalis mei.* Sponsum verò intellige primò quidem antequam appareret

oculis sponsae voce ei sola agnitum. Post haec verò etiam conspectibus eius apparuisse super montes quosdam vicinos illi loco, in quo sponsa morabatur salientem, & magnis quibusdam, non tam passibus quam saltibus colles montesque in modum cerui vel capreae transcendentem, & ita ad sponsam suam omni cum prope ratione venientem. Vbi verò ad domum, intra quam sponsa commorabatur, aduenit, stetit eum paululum intellige post domum; ita vt sentiretur quidem adesse, nondum tamen domum palam vellet & euidenter intrare; sed prius quasi sub amatoris specie per fenestras aspicere velle sponsam. Intellige autem retia quadam prope domum sponsae, aut laqueos esse positos: vt si forte ipsa, vel aliqua fodalium eius ex filiabus Hierusalem aliquando exisset, caperetur. Ad ista verò retia venisse sponsum certum est: qui cum capi ab eis non posset, sed fortior eorum effectus diruperit ipsa retia, dirupitque eis super ipsa incedens, etiam per ipsa prospexerit; & postquam hoc opus fecerit, dicat ad sponsam: *Exurge, veni proxima mea, sponsa mea, columba mea.* Hoc autem dicat, vt ipso opere ostendat ei quomodo cum fiducia debeat contemnere iam retia, quae ei tetenderat inimicus: nec timeat laqueos, quos ab se iam viderat esse diruptos: & adhuc vt amplius ad se sponsam prouocet festinare, dicat ei: *Quia omne tempus quod iam graue videbatur, transiit; & hyems quae ei causa exorta videbatur, abscellit; pluuiaque inutiles abierunt, & tempus iam floridum venit: nihil moreris iter aggredi veniendi ad me: ecce enim & agricolae, quia veris iam tempus arripit, vineas colunt. Vox enim tum & aliarum auium, tum etiam sonora & grata turturis vernantis auditur. Sed & ficus de veris certa temperie, germen suum produxit. Vites verò intantum de temporis tranquillitate non dubitant, vt flores suos iam audeant odoresque proferre. Haec quidem de tranquillitate temporis indicat sponsa, vt maiore cum fiducia arripere iter audeat pergendi ad sponsum. Sed & locum describit ei, in quo vult eam secum requiescere, & dicit velamento cuiusdam saxi, quod muro ipsi vel loco promurali contiguum sit, opacissimum quendam effici locum, ad què venire eam vult, & ablato velamine, ibi eius reuelatam faciem contueri, vt facie ad faciem innotescat sponso suo: & non solum faciem eius reuelatam videat sponsum & liberam, sed & vocem eius ibi audiat: certus iam quod & facies eius pulchra sit, & vox eius suauis ac delectabilis. Haec autem praenuntes coninximus, ne ordinem dramatis & historiae textum videremur irrumperere. Sed praenuntes paululum vsque ad illum locum fabulae ordinem profecuti sumus, vbi ait: *Quoniam vox tua suauis, facies tua speciosa: Nunc ergo repetentes videamus primò quid est quod ait: Vox fraternalis mei.* Ex voce sola ab ecclesia sua primò Christus agnosceatur: Primo enim vocem suam praemisit per prophetas, & cum non videretur, audiebatur tamen. Audiebatur autem per ea quae annuntiabantur de eo; & tamdiu sponsa, id est, ecclesia quae ab initio saeculi congregabatur, solum vocem eius audiuit, vsque quo oculis suis eum videret, & diceret.*

Ecce hic venit saliens super montes, transiliens super colles.] Saliebat enim super propheticos montes, & sanctos colles: illos scilicet, qui in hoc mundo imaginem eius formamque gesserunt. Sed & si in Apostolis eum ponas, quasi in montibus salientem & eminentem cunctis, & in collibus nihilominus, his duntaxat qui secundo loco electi ab eo & missi sunt, non erit inconueniens. In his enim similis efficitur capreae, & hinnulo certorum. Capreae, quod omnem visum, visus eius praecellit. Et ceruo, quod ad interitum serpentis aduenit. Sed & vnaquaeque anima (si qua tamen est quae verbi Dei amore constringitur) si quando in disputatione sermone est posita, vt nouit omnis qui expertus est, quo modo cum in arcum venitur, & angustijs propositionum quaestionumque concluditur: si quando eam legis ac prophetarum vel aenigmata, vel obscura quaeque dicta concludunt: si forte adesse eum sentiat anima, & eminus sonitum vocis eius accipiat, subleuatur statim: & vbi magis ac magis propinquare sensibus eius coeperit, & illuminare quae obscura sunt: tunc eum videt salientem supra montes & colles, altae scilicet & excelsae sensus sibi intelligentiae suggerentem: ita vt merito dicat haec anima: *Ecce hic venit saliens in montibus, transiliens*

G

H

id est dicitur
hic est mundus
in quo dicitur
salientem
super montes
et colles
et dicitur
transiliens
super colles

A

filiens super colles. Hæc autem dicimus, non immemores quod iam & in superioribus coram positus, præfenti collocutus sit sponsa. Sed quoniam (vt sæpe diximus) dramatis speciem libellus hic continet: nunc in præfenti dicuntur aliqua, nunc etiam in absenti: & sic agitur immutatio personarum, vt uterq; ordo competenter dirigi videatur. Quamuis enim promittat sponsus, & dicat ad sponsam suam, qui sunt electi discipuli eius: *Quia ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi*: tamen iterum per parabolas dicit: quia paterfamilias vocauit seruos suos, & vniciuique distribuit pecuniam negotiandi gratia, & profectus est. Et iterum dicit: *Quia abiit petere sibi regnum*. Et iterum quasi de absente sponso dicitur: *Quia media nocte clamor factus est, dicentium: quia venit sponsus*. Sic ergo nunc præfens est sponsus, & docet; nunc absens dicitur, & desideratur, & vtrunque vel ecclesia vel anima studiosa conuenit. Cum enim pati persecutiones & tribulationes permittitur ecclesia, absens ei videtur. Et rursus cum in pace proficit, & in fide ac bonis operibus floret, præfens ei esse intelligitur. Sed & anima, cum quaerit aliquem sensum, & agnoscere obscura quæque & arcana desiderat: donec inuenire non potest, absens ei sine dubio est verbum Dei. Vbi verò occurrerit, & apparuerit quod requiritur, quis dubitat adesse verbum Dei, & illuminare mentem, ac scientiæ lumen ei præbere? Et iterum subduci nobis eum, atque iterum adesse sentimus per singula, quæ aut aperiantur; aut clauduntur in sensibus nostris. Et hoc eo vsque patimur, donec tales efficiamur, vt non solum reuifere nos, sed & manere dignetur apud nos, secundum quod interrogatus à quodam discipulo dicente: Domine, quid est factum quod incipis nobis manifestare temetipsum, & non huic mundo? Respondit Saluator: *Si quis diligit me, verbum meum custodit, & pater meus diligit eum, & ad ipsum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. Si ergo & nos volumus videre verbum Dei, atque animæ sponsum salientem super montes, & exultantem super colles, primò audiamus vocem eius: & cum audierimus eum in omnibus, tunc etiam eum videre poterimus, secundum ea quæ in præfenti loco vidisse describitur sponsa. Nam & ipsa quamuis & prius eum viderit, non eum tamen ita viderat, vt nunc salientem super montes, & exultantem super colles: neque per fenestras suas procumbentem, neque per retia prospicientem: sed magis videtur quòd prius hycemis tempore eum viderit. Nunc enim primum dicit ei: *Quia hyems transiit*. Igitur (vt res indicat) etiam per hycem sponsæ suæ apparet, id est, tribulationum & tentationum tempore. Sed & alia est illa visitatio, in qua visitatur paululum, & iterum deseritur, vt probetur; ac rursus requiritur, vt caput eius sustinetur, & vt tota complectatur: ne forte aut in fide titubet, aut corpus eius tentationum pondere pragrauetur. Et ideo videtur mihi hycemis fuisse illud tempus, cum caput suum, fidei scilicet summam, laua sponfi contineri poscebat, & dextera eius omne corpus amplecti. Nunc autem ista visio, quæ de montibus apparet & collibus, gratiarum puto spiritualium altitudines potentialique designat. Sed & per fenestras quòd prospicere dicitur, sensibus mihi lumen videtur præbere. Et retia quæ dirumpit & conterit, laqueos indicat diabolicos puto, vt pote tentationum tempore, tanquam hycem iam peracta. Ostenduntur etiam signa veris & ætatis, sicut in psalmis dictum est: *Ætatem & ver, tu fecisti ea*. Inde denique & flores profectuum protulit ecclesia, tentationibus superatis, & putationis dispensatione transacta: sicut in suis locis, cum ad hæc disserenda ventum fuerit, ostendetur. Ecce hic veniet saliens super montes, transiliens super colles. Historicum ordinem iam profectui sumus. Nunc autem quomodo Christus ad ecclesiam veniens saliat super montes, & exiliat super colles, videndum est. Exiliens enim magis quam transiliens, propoliti sermonis proprietates habet. Isaac enim ambulans & progrediens, maior fiebat, vsque quo fieret magnus valde. Paulus autem non iam ambulando profecit, sed currendo, cum dicit: *Cursum consummavi*. Saluator autem noster & ecclesiæ sponsus, neque ambulare neque currere, sed super hæc salire dicitur, & exilire. Si enim consideres quo modo parui temporis spatio occupatum fallis superstitutionibus mundum sermo Dei percurrit, & agnitionem

Matth. 28 d

Ibid. 25. b. Luc. 19. b. Matth. 13. a.

Mar. 14. c.

B

2 Tim. 4. b.

C

veræ fidei reuocauit, intelliges quo modo saliat super montes, magna videlicet quæque regna saltibus suis superans, & ad recipiendam cognitionem diuina religionis inclinans: & exiliat super colles, cum etiam minor regna velociter subiugat, atque ad pietatem veri cultus adducit: & sic de loco ad locum, de regno ad regnum, de prouincijs ad prouincias prædicationis illustratione transiliens, per eum qui dicebat: *Quia ab Hierusalem in circumitu vsque ad Illyricum repleuit euangelium Dei*: intelliges quo modo super montes saliens veniat, & exiliens super colles. Sed & alio modo potest intelligi, sicut supra iam diximus. Quoniam quidem Moyses de ipso scripsit, & propheta nihilominus de ipso annuntiauerunt. Sed & hæc annuntio in lectione veteris testamenti velamen habet superpositum. Vbi verò sponsa, ecclesiæ scilicet ad eum conuerfa, ablatum est velamen: subito videt eum in istis montibus, legis duntaxat voluminibus salientem, & in collibus scripturæ prophetica, pro euidenti manifestatione non tam apparentem, quam exilientem. Verbi gratia, quasi si reuolucns singulas prophetica lectionis paginas inueniat de ipis exilientem Christum, & per loca singula lectionum ablato nunc demum quo prius tegebatur velamine, ebullire eum cernat & emergere, atque euidenti iam manifestatione prorumpere. Ob hoc credo & ipse Iesus cum ad transformandum se venit; non in aliqua planitie aut conualle fuit, sed montem conscendit, vbi & transformatus est: vt scias eum semper in montibus aut in collibus apparere, & vt te doceat ne vsquam eum nisi in legis & prophetarum montibus quaeras. Quòd autem sancti quique montes appellantur, multis scripturæ locis inuenies indicari: sicut ait in psalmis: *Fundamenta eius in montibus sanctis*. Et iterum: *Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi*. Auxilium namque in tribulationibus, ex scripturarum diuinarum sensibus capimus. Possumus adhuc & montes, in quibus salire verbum Dei dicitur, & quasi liberius effertur, nouum accipere testamentum. Colles verò, de quibus quasi diu compressus & occultatus exiliit, veteris testamenti sentire volumina. Sed & apud Hieremiam venatores & piscatores, qui mittuntur capere homines ad salutem, in montibus & collibus eos capere dicuntur. Sic enim ait: *Ecce mitto multos piscatores, & multos venatores, & capient eos super omnem montem, & super omnem collem*: quod ego magis ad futurum tempus in consummatione seculi implendum puto: vt cum missi fuerint angeli secundum euangelicam parabolam messis tempore, vt separent frumenta à zizanij: qui excellens vitæ & eminentioris fuerit conuersationis, iste in montibus inuenietur aut in collibus. Non inuenietur in humilibus & deiectis locis, ne ibi mixtus videatur esse zizanij: sed in excellionibus sensibus, & in eminentibus fidei positus, salienti in montibus verbo Dei, & exilienti in collibus semper adhærens. Quod per aliam nihilominus parabolam, sub eodem tamen intellectu dicitur in euangelio. *Si quis in teelo est, non descendat tollere aliquid de domo*. Potest adhuc & alium nobis sensum, prædictus iste præfentis versiculi sermo suggerere. Possibile namque est omnem qui plena fide credit in Deum, vel montem, vel collem appellari, pro qualitate scilicet vitæ, magnitudine intelligentiæ; etiam si fuerit aliquando vallis: proficiente in colesu arate & sapientia & gratia, omnis vallis implebitur. Superbi autem quique & elati, vt montes & colles humiliabuntur: quoniam qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. De ipsis enim dicitur: *Qui considunt in domino sicut mons Sion*. Et de Hierusalem dicitur: *Montes in circumitu eius*. Vnde puto, quòd merito etiam Saluator noster (quoniam & ipse dicitur lapis de monte excisus sine manibus, & factus esse mons magnus, sicut rex regum, & pontificum pontifex, potest etiam mons montium appellari. Verù vt etiam tertia expositio habeat locum, ad vnamquamq; animam tertio dirigatur. Si qui sint capaciores verbi Dei, qui ab Iesu aquam sibi datam biberunt, & factus est in eis fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam, in his scilicet, in quibus verbum Dei crebris sensibus & copiosis, velut perennis ebullit fluentibus, in his vitæ ac scientiæ & doctrinæ merito montibus & collibus effectis, dignissimè salire verbum Dei dicitur & exilire, factus in eis per affluentiam doctrinæ fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam.

Rom. 15. e.

Matth. 17. & Mar. 9. a.

Psal. 96. a. Psal. 120.

D

Hier. 16. e.

Matth. 13. g.

Matth. 24. b. & Mar. 13. b.

Luc. 2. a. Esa. 40. a. Luc. 14. & 18. c. Psal. 124. a. Ibidem. Dan. 2. e.

Ioan. 4. b.

Similis

E
Deut. 1. 4. a
Psal. 4. 1
Deut. 1. 4. a
Psal. 4. 1

Deut. 1. 4. a

Iob. 39. a
Sic. 70.

F
Pau. 1. 1. a
Sic. 70.
1. Cor. 1. 1. a

Rom. 1. 1. a

Luce. 13. d.

Similis est frater meus caprea hinnolog, ceruorum in montibus Bethel. Caprea & ceruus, quod inter munda habeantur animalia, manifeste ex his quae in Deuteronomio scripta sunt, indicatur: est enim hoc modo scriptum. Haec enim sunt animalia, quae manducabitis: vitulum & agnum ex pecoribus, & hircum ex capris, ceruum, & capream, & bubalum, & tragelaphum, & ibicen, & camelum, & pardum. Sed & quod sanctus ceruo comparatur, in multis scripturae diuinae locis habetur, ut in psalmo, ubi dicit: *Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad re Deum.* Veruntamen in sermonibus, quos ex Deuteronomio assumpsimus, etiam hoc non negligenter considerandum videtur, quam dignum in animalibus mundis enumerandis ordinem tenuerit: ut primo vitulum, secundo agnum, tertio hircum scriberet. In his vero quae secundum eundem Moysen offeruntur ad altare, primo ceruum, secundo capream nominat. Et ita post haec, reliqua per ordinem describit animalia. Quorum ratio his quibus abundantior gratia spiritualis in dono scientiae concessa est, per Spiritum sanctum manifesta & euidentis fiet. Nobis interim, quoniam de ceruo & caprea dicere nunc in expositione praesentis versiculi incumbit, conueniens videtur ex scripturis diuinis congregare pro viribus, quae de his animalibus referuntur, de quibus idem Moyses cum de carnibus loqueretur, quae in omni desiderio animae comederentur, non oblat ad altare: sicut caprea, inquit, & ceruus. Egregium vero quid vicesimus octauus psalmus, ubi de virtutibus & efficacia vocis Dei per ordinem scribit, de ceruo hoc modo dicit: *Vox domini perficit ceruos, id est, perfectos faciens ceruos, & reuelabit condensa.* Sicut enim vox domini incidere dicitur flammam ignis, & contere desertum: ita perficere ceruos, & acrescere condensa memoria. Sed & in Iob de ceruo ita inuenimus referri, ubi dominus ad Iob per turbinem loquens & nubem, ait: *Aut ergo obseruasti partus ceruorum, aut numerasti menses eorum plenos ad partum: dolores autem eorum soluis, aut nutrisi eorum natos, aut sine doloribus partus eorum emittes? Abrumpent filij eorum, & multiplicabuntur in nativitate: exibunt, & non reuertentur.* His adiungenda sunt etiam illa quae in Proverbis legimus, hoc modo: *Ceruus amicitiarum, & pullus gratiarum loquentur tibi.* Haec interim ad praesens de ceruo nobis scripta occurrere potuerunt. Quae ob hoc assumpimus, ut loquamur non in doctrina humanae sapientiae, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes: & ideo innocens Deum, patrem verbi, quod nobis verbi sui manifeste arcana, sensumque nostrum remoueat a doctrina humanae sapientiae, & exaltet atque eleuet ad doctrinam spiritus: ut non ea quae sentit carnalis auditus, sed ea quae continet voluntas spiritus sancti, loquamur. Paulus Apostolus nos docet, quod inuisibilia Dei, ex visibilibus intelligantur: & ea quae non videntur, ex eorum quae videntur ratione & similitudine contemplantur: ostendens per hoc quod visibilis hic mundus, de inuisibili doceat, & exemplaria quaedam caelestium contineat positio ista terrena, ut ab his quae deorsum, ad ea quae sursum quae possimus ascendere: atque ex his quae videmus in terris, sentire & intelligere ea quae habentur in caelis. Ad quorum similitudinem quandam, quod facilius colligi per haec ac sentiri possent diuersitates creaturarum quae in terris sunt, similitudinem conditor dedit. Et fortassis sicut hominem Deus ad imaginem & similitudinem suam fecit, ita etiam ceteras creaturas ad alias quaedam caelestes imagines, per similitudinem condidit: & fortasse intantum singula quaeque quae in terris sunt, habent aliquid imaginis & similitudinis in caelestibus, ut etiam granum sinapis, quod minimum est in omnibus seminibus, habeat aliquid imaginis & similitudinis in caelis. Et hoc quod talis ei quaedam composita est alternaturae naturae, ut cum minimum sit omnium leuissimum, maius fiat omnibus oleis: ita ut possit venire aures caeli, & habitare in ramis eius, similitudinem ferat, non solum alicuius caelestis imaginis, sed ipsius regni caelorum. Sic ergo possibile est, etiam cetera femina, quae in terris sunt, ut habeant aliquid in caelestibus similitudinis & rationis. Quod si femina, sine dubio & virgulta: & si virgulta, sine dubio & animalia, vel alitum, vel reptentum, & quadrupedum. Sed & illud adhuc potest intelligi, quod sicut granum sinapis non vnam similitudinem tenet regni caelorum, & habitationes scilicet: et autem

in ramis suis: sed habet & aliam similitudinem vel imaginem perfectionis scilicet fidei: ita ut si quis habeat fidem sicut granum sinapis, dicat monti transferri se, & transferet: ita possibile est ut etiam cetera non in vno aliquo, sed in pluribus speciebus & imaginibus caelestium ferant. Et cum plures sint, verbi gratia, in grano sinapis virtutes, quae rerum caelestium imagines teneant, vltimus & extremus eius vsus est iste, qui habetur apud homines in ministerio corporali: ita etiam in reliquis vel feminibus, vel virgultis, vel herbarum radicibus, vel etiam in animalibus intelligi potest, ut vsum quidem & ministerium hominibus praebent corporale: habent autem in corporalium rerum formas & imagines, quibus doceri anima possit & instrui, ad contemplanda etiam ea quae sunt inuisibilia & caelestia: & hoc fortassis est quod ille scriptor diuinae sapientiae dicit: *Ipsa enim mihi dedit eorum quae sunt scientiam veram, ut sciam substantiam mundi, & virtutes elementorum, initium & finem & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes & conversiones temporum, anni circulos, & stellarum positiones, naturas animalium, & iras bestiarum, spirituum violentias, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum: sed & quaecumque occulta & manifesta sunt, cognoui.* Vide ergo si possumus ex his scripturae sermonibus ea quae discutere proposuimus, lucidius euidentiusque colligere. Etenim scriptor iste sapientiae diuinae, cum singula quaeque enumerasset, ad vltimum dixit: quia occultorum & manifestorum acceperit scientiam: ostendens sine dubio, quod vnum quodque eorum quae in manifesto sunt, referatur ad aliquid eorum quae in occulto sunt: id est, singula quaeque visibilia habere aliquid similitudinis & rationis ad inuisibilia. Quia ergo impossibile est homini in carne viuenti agnoscere aliquid de occultis & inuisibilibus, nisi imaginem aliquam & similitudinem conceperit de visibilibus: ob hoc arbitror quod ille qui omnia in sapientia fecit, ita creauit vnamquamque visibilium speciem in terris, ut in his doctrinam & agnitionem rerum inuisibilium & caelestium poneret: quo per haec ascenderet mens humana ad spiritualem intelligentiam, & rerum causas in caelestibus quaereret, ut posset edocta per sapientiam Dei etiam ipsa dicere: *Quae in occulto sunt, & quae in manifesto cognoui.* Secundum haec quoque agnoscit & substantiam mundi, non solum hanc visibilem corporeamque quae palam est, sed & illam incorpoream inuisibilemque, quae in occulto est. Agnoscit etiam elementa mundi, non solum visibilia, sed & inuisibilia, & vtrorumque virtutes. Sed & initium quod dicit, & finem & medietatem temporum: initium aut visibilis quidem mundi, quod ante sex millia non integros annos initium designat Moyses: medietatem quoque secundum volentium rationem, finem illum qui speratur cum caelum & terra transibit. Secundum occultorum vero scientiam initium illud, quod intelligit is, quem sapientia Dei docuerit, quod nulla possunt tempora, nulla saecula comprehendere. Medietatem vero horum quae nunc sunt: finem vero ea quae futura sunt, id est, perfectionem consummationemque vniuersitatis, quae tamen ex his visibilibus conijci possunt & intelligi. Sed & vicissitudinum permutationes, & temporum conversiones, & anni circulos, ex his quae videntur, refert ad inuisibiles rerum incorporaliu permutationes ac vicissitudines. Circulos quoque annorum temporalium & praesentium, refert ad antiquiores aliquos ac sempiternos annos, secundum eum qui dicebat: *Et annos aeternos in mente habui.* Sed & stellarum positiones, non dubitauit ab his quae palam videntur, referre ad illa quae in occultis sunt, qui occultorum manifestorumque scientiam meruit, & dicit esse aliquid sanctorum genus, quod de Abraham praecipue stirpe descendit, sicut stellae caeli. Sed & resurrectionis futurae gloriam, stellae esse secundum occultorum scientiam pronuntiauit; sequens eum qui dixit: *Alia gloria solis, & alia gloria stellarum.* Stella enim a stella differt in gloria, ita & resurrectio mortuorum: Nisi secundum haec intelligeretur illud quod ait, naturas animalium iraque bestiarum, nunquam dixisset in euangelij Saluator: *Dicite vulpi huic. Neque Ioannes de quibusdam dixisset: Serpentes, generatio viperarum.* Sed neque propheta diceret de nonnullis, quod equi emissarii facti sunt. Et item alius: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est inuentis insipientibus, & similis factus est illis.* Sed & ille diligenter

G

Matt. 17. 6
& Luce. 17. 6

Sap. 7. c.

H

Psal. 76. b.

Gen. 15. b.
& 26. a.

1. Cor. 15. a.

Luce. 13. g.
Hier. 5.
Sic. 70.
Psal. 48. d.
Psal. 57. a.

A

Ephes. 4.6.

Ioan. 17. a.
Eccle. 10. a.

Psal. 83. b.
Psal. 75. a.

*In Exodo & Nume-
ris.*

B

Psal. 38. b.

Iob. 39.

Gal. 4. c.
Psal. 14. d.
Esaia 26. a.

Psal. 125. a.

Gen. 19. f.

Luc. 9. g.
Philip. 3. c.

agnouit iras bestiarum, qui dicebat: *Furov illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surda, & obturantis aures suas.* Hæc eniratio etiam de eo quod ait, spirituum violentias: visibiliter quidem de ventis & flatibus aëris, inuisibiliter verò de violentijs immundorum spirituum loquens, quos & Paulus ventos doctrinæ nominauit. Post hæc iam sequitur, vt & cogitationes hominum sciat, corporaliter quidem quæ de humano corde procedunt. Inuisibiliter autem intelligat eos qui iniiciunt hominibus malas & pessimas cogitationes, sicut in Euangelio scriptum est: *Cum diabolus misisset in cor Iudæ Ischariotis, vt traderet Dominum.* Et vt in Prouerbis dicitur: *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne derelinquas:* quia sanitas compescit peccata magna. Sed & bonarum cogitationum est aliquis auctor; propter quod & in psalmis puto scriptum esse: *Beatus homo; cuius est auxilium abs te Domine, ascensiones in corde suo disposuit.* Et iterum: *Cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquæ cogitationum diem festum agent tibi.* Ita igitur cuncta secundum ea quæ præfati sumus, ex visibilibus referri possunt ad inuisibilia, & à corporalibus ad incorporea, & à manifestis ad occulta: vt ipsa creatura mundi, tali quadam dispensatione condita intelligatur per diuinam sapientiam, quæ rebus ipsis & exemplis inuisibilia nos de visibilibus doceat, & à terrenis nos transferat ad caelestia. Hæc autem rationes non solum in creaturis omnibus habentur, sed & scriptura diuina tali quadam sapientie arte conscripta est. Propter quædam namque occulta & mystica visibiliter populus educitur de Aegypto ista terrena, & iter agit per desertum, vbi serpens mordens & scorpions, & litis, vbi non erant aquæ, & cætera, quæ in his gesta referuntur. Quæ omnia, vt diximus, occultorum quorundam formas & imagines tenent. Et hoc non in scripturis tantum veterum, sed & in gestis Domini & Saluatoris nostri, quæ in euangelijs referuntur, inuenies. Igitur si omnia quæ in manifesto sunt, secundum ea quæ superius approbauimus, ad aliqua referuntur quæ in occulto sunt: consequens sine dubio est, vt ceruus iste visibilis vel caprea, quæ in Cantico canticorum scribitur, secundum rationem naturæ quæ quam corporaliter gerunt, referantur ad aliquas rerum incorporalium causas; vt illis occultis & inuisibilibus ceruis videatur posse conuenire quod dictum est: *Vox domini perficientis ceruus.* Quæ enim perfectio ex voce domini fit istis visibilibus ceruis? Aut quæ ad eos doctrina vnquam ex domini voce descendit? Si verò spirituales ceruus quæramus, quorum formam & imaginem tenet illud animal corporale: illos inuenies ad summam perfectionis ex voce domini posse perducere. Sed & quorum ceruorum dominum seruare decuerit partus, & velut medendi officia præbentem parturientibus astare conuenit, donec parentem filios tales, qui aduersarentur & persequerentur serpentium genus, vt dignum est diuina maiestate, debemus aduertere qualem ceruorum dominus decet seruare partus, ne in abortum decidant. Sed & menses eorum numerare plenos ad partum, eorumque labores & dolores custodire; vt generationes eorum non cadant in vanum, sed vt sit perfecta eorum natiuitas: & tam diu parturiant, donec formetur Christus in eis. Huiusmodi ceruorum pullos dominus nutrit: eorum duntaxat qui iactant in domino cogitationem suam, vt ipse eos nutriet, & ipse seruet dolores partus eorum, cum ex timore Dei in ventre conceperint & parturierint, & spiritum salutis pepererint. Huiusmodi partus dolores ipse dominus seruat & curat. Sed & emittit dolores eorum, vt euntes eant & fleant portantes semina sua, & sint in doloribus hominum, ac flagellentur cum hominibus: ne forte teneat eos superbia. Isti quoque ipsi cerui abrumpunt, vt ait, natos suos. Quos enim genuerint per euangelium, abrumpunt eos à vinculis peccatorum, & à laqueis diaboli, ne vltra voluntati eorum teneantur obstructi. Isti etiam multiplicabuntur; &, vt ait, non reuertentur. Non enim imitabuntur vxorem Lot, non redibunt retrorsum. Sciunt enim quia qui mittit manum suam ad aratrum, si retrospexerit, aptus non erit regno celorum; sed semper quæ retro sunt obliuiscuntur, & in ea quæ ante sunt se extendunt. Tales enim ceruos vox domini facit esse perfectos. Quæ vox domini, nisi illa quæ in lege & in prophetis habetur, & peruenit vsque ad Ioannem, quærat vox clamantis in deserto? Et ipsa enim vox Ioannis, qui dicebat:

Parate viam domini, rectus facite semitas Dei nostri, perfectos faciebatur ceruos, vt essent perfecti in eodem sensu, & in eadem scientia. Qui enim talis est, meritò dicit: Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Ceruus quoque amicitiarum quis alius videbitur, nisi ille qui peremit serpentem illum, qui seduxerat Eua, & eloquij sui flatibus peccati in eam venena diffundens, omnem posteritatis sobolem contagio præuaricationis infecerat; & venerat soluere inimicitias in carne sua, quas inter Deum & hominem noxius mediator effecerat. Pullus verò gratiarum potest accipi Spiritus sanctus, à quo sitientes & desiderantes Deum, spirituales gratias & dona caelestia consequuntur. Hæc autem omnia à nobis dicta sunt, vt manifestior fieret causa, qua sponsa comparare videtur fraternum suum hinnulo ceruorum. Quod si etiam hoc requirendum est, cur non ceruo, vt in alijs, sed hinnulo ceruorum comparatur. Illud aduerte, quod cum in forma Dei esset, filius datus est nobis, & puer natus est nobis: cuius potestas super humerum eius. Ideo ergo hinnulus ceruorum, quia paruus puer natus est. Et forte possunt cerui accipi sancti qui que: vt Abraham, Isaac, & Iacob, & David, & Salamon, & omnes ex quorum semine Christus secundum carnem descendit. Quos ceruos, vox domini perfectos facit, & ipsorum est hinnulus iste, qui ex ipsis secundum carnem natus est puer. Mouet me etiam illud quod in centesimo tertio scriptum est, vbi ait: *Montes excelsi ceruis.* Et quidem de ceruis iam superius diximus, quod sancti qui que accipiuntur, qui ob hoc in hunc mundum uenerunt, vt serpentis venena perimerent. Qui autem sint montes excelsi, videamus, quasi qui solis ceruis sequestrati videntur: & ad quos nisi ceruus sit, aliquis non possit ascendere. Ego puto quod personas Trinitatis montes excelsos appellauerit: ad cuius capacitatem nullus, nisi ceruus efficiatur, ascendit. Sed idem ipsi, qui hic montes excelsi pluraliter appellantur, in alijs mons excelsus, singulariter dicitur, sicut Esaia ait: *In montem excelsum conscende qui euangelizas Sion.* Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Hierusalem. Idem namque ipse qui ibi Trinitas propter distinctionem personarum, hic vnus Deus intelligitur pro vnitatis substantia. Satis sint ista de hinnulo ceruorum. Nunc videamus quo modo etiam caprea vel damulæ comparatur fraternus. Hoc animal quantum ad Græca vocabula, nomen à videndo atque clarius prospiciendo sortitum est. Et quis est qui ita videat vt videt Christus? Solus namque est qui videt, id est, agnoscat patrem. Nam & si dicantur hi qui mundo sunt corde, Deum visuri videbunt ipso sine dubio reuelare: quia & caprea habeat in natura sua, vt non solum videat ipsa, & perspicat acerrimè, sed & alijs visum præbeat. Asserunt namque hi, quibus medicina perita est, inesse huic animali intra viscera humorum quandam, qui caliginem depellat oculorum, & obtusiores quosque visus exacuat. Meritò ergo caprea vel damulæ Christus comparatur: quia non solum videt ipse patrem: sed & videt alijs facit, quorum visus ipse curauerit. Obserua autem ne audiens patrem videri, corporeum aliquid sentias, & Deum visibilem putes. Visus quo Deum videtur, non est corporis, sed mentis & spiritus. Quod etiam ipse Saluator in Euangelio, vocabulo proprio distinguens dixit: *Nemo videt patrem, nisi filius.* Denique & his quos facit Deum videre, dat spiritum scientiæ & spiritum sapientiæ, vt per ipsum spiritum videant Deum. Et ideo dicebat ad discipulos: *Quia qui me videt, videt & patrem.* Et utique non ita inepti erimus, vt putemus, quod qui secundum corpus eum vidit, viderit etiam patrem: alioqui inueniuntur & Scribæ & Pharisei & hypocritæ & Pilatus, qui eum flagellis cæcidit, & omnis populus qui clamabat: *Crucifige, crucifige eum:* videntes Iesum secundum carnem, etiam Deum patrem vidisse. Quod utique non solum absurdum videtur esse, sed & impium. Sicut enim cum turbæ eum comprimerent eum cum discipulis, nullus eorum, qui premebant & coarctabant eum, tetigisse dicitur eum, nisi illa sola quæ profusiuum sanguinis passa, venit & tetigit fibriam vestimenti eius, & ipsi soli testimonium perhibet, dicens: *Quia tetigit me aliquis: ego enim sensi virtutem de me exisse:* ita & cum plures essent, qui eum videbant, nullus eum vidisse dicitur, nisi qui agnouit quod verbum Dei & filius Dei est: in quo utique simul agnosci

C

Matth. 9.
Luc. 9. a.
Psal. 47. d.
Prou. 7. d.
Sec. 20.
Gen. 3. a.
Ros. 5. c. & 6.
1. Cor. 13. c.
Ephes. 2. c.

D

Philip. 2. a.

Esaia. 9. a.

Matth. 1. a.

Esaia. 40. a.

2. Pet. 1.

Matth. 11. a.

Ioan. 14. b.

Ioan. 19. c.

Maro. 5. c.
& Luc. 8. g.

& videri

& videri dicitur parer. Sed & hoc nos non pretereat, quod prius caprea, & nunc hinuulo ceruorum comparatur, cum vti que maius animal ceruus, quam caprea videatur. Sed animaduerte ne illa potius in his habenda sit ratio: quia cum dupliciter constet salus credentium, per agnitionem fidei, & operum perfectionem: ratio fidei, quae pro intuitu & inspectione contemplationis, caprea, vt diximus, comparatur, primus habeatur salutis gradus. Secundò verò in loco operum perfectio, quae cerui formam tenet vincetis & perimentis venena serpentum, id est, artes diabolicas, memoretur. Si ergo sponsa similem dicit esse fratrem suum caprea, vel hinuulo ceruorum in montibus Bethel: Bethel verò domus Dei interpretatur: Montes ergo qui in domo Dei sunt, post sunt legis & prophetarum, sed & euangelica & apostolica accipi volumina, in quibus & fides Dei perspicitur & contemplatur, & operum perfectio dicitur & adimpletur.

[Ecce hic stetit post parietem nostrum, incumbens super fenestras, prospiciens per retia.] Respondet fratruelis meus, & dicit mihi: Cum considero difficultates inuestigandi sensus in his qui propositi sunt scripturae sermonibus, simile me aliquid pati videor huic, qui ad inuestigandam venationem odoratibus sagacis canis procedit: vbi interdum moris est, vt cum vestigijs intentus, proximum se venator latentibus effectum putauerit esse cubilibus, subito vestigiorum deferatur indicijs, & rursus fixius impressis odoratibus, eadem quas explicauerat retroisum redeat vias: donec inueniat locum, in quo se altius excutiens venatio latentem ad aliam transtulit viam: quam cum venator inuenerit, alacrior insequitur: spe praedeg certior, & vestigij firmitate securior. Ita ergo & nos, vbi se praeposita explanationis quodammodo subtraxere vestigia: paululum emensa repetentes, & planiorem quam dudum videbatur expositionis ordinem persequentes, & speramus quòd dominus Deus noster tradat in manus nostras venationem, quam praeparantes, & secundum scientiam matris Rachel rationabilis verbi salibus condientes, benedictiones mereamur consequi ad spirituali patre Jacob: propter quod necessarium videtur, vt diximus, breuiter dicta repetere, explanationemque priorem retere, vt qui sit lucidior sensus aperiat. Intelligi ergo mihi videtur ex initio propositi dramatis, sponsam fors stare in biuio, & ob amorem sponsi hinc atque inde prospicere: si forte veniat, si forte appareat: nec viam ingredi velle aliquam, dum ignorat, vnde magis veniat: nec domi, sed fors stare: & desiderio eius agitari ac dicere: *Osuletur me osculo oris sui.* Vbi autem venit sponsus, dicat: *Bona sunt verba tua super vinum,* & reliqua, vsque ad eum locum, vbi ait: *Post te curremus.* Post haec dilecta iam, & vicem charitatis ab ipso sponso recipiens, introducat in cubiculum eius, & dicat: *introduxit me rex in cubiculum suum.* Sed & caetera quae postea sunt scripta, intus posita loquatur ad sponsum, praesentibus & assistentibus sponse quidem adolescentulis, sponsi verò sodalibus. Veruntamen intelligatur sponsus: vt pote vir, non semper in domo, & exeat frequenter, & illa eum quasi amore eius sollicita requirat absentem, sed & ipse interdum redeat ad eam. Propter quod & videatur per totum libellum aliquando quidè velut absens requiri sponsus: aliquando sicut praesens loqui cum sponsa. Ipsa autem sponsa cum multa & magnifica in sponsi cubiculo peruidisset: petit se etiam in domum vini introduci. Quo cum ingressa, perspexisset quòd sponsus, vt pote vir, non resederit in domo: ipsa rursus amore eius exagitata exiit foras, & circumiens peragret circa domum, non ingrediens, & ex omni parte prospiciat quando ad eam redeat sponsus, & ecce subito videat eum vicinorum montium iuga immensis saltibus superantem, descendere ad domum, in qua amore eius sollicita astat sponsa. Perueniens verò sponsus ad parietem domus, stet paululum post ipsum, considerans, vt fieri solet, aliquid & animo retractans. Iam verò etiam ipse sentiens aliquid amoris erga sponsam, vsus altitudine sua, quae attingit vsque ad domus fenestras, quae fenestrae habeant aliquam partem operis, vt aiunt, reticulati. Et cum incumbat quidem per fenestras, eminentior autem sic sit fenestris, attingatque vsque ad superiora earum, quae reticulato, vt diximus, opere distincta sunt: indeque prospiciens alloquatur sponsam, & dicat ei: *Exurge, veni proxima mea, forma mea, columba mea:* & cre-

liqua. Haec sunt quae, vt superius designauimus, difficultatem plurimam dirigendi ordinis, & aperiendae intelligentiae habere nobis visa sunt. Quae, vt puto, euidentiora fecerit repetita haec nunc indago sermonum. Spiritualis autem in his expositio non ita laboriosa ac difficilis habetur. Sponsa enim verbi anima, quae in domo eius regali, hoc est in ecclesia consistit: docetur à verbo Dei, qui est sponsus suus: quae cum reposita sunt & recondita intra aulam regiam & cubiculum regis: dicit in hac domo, quae est ecclesia Dei viui; cellas etiam vini illius, quod de sanctis torcularibus congregatum est: cellas vini non solum noui, sed & veteris ac suauis, quae est doctrina legis & prophetarum; in quibus sufficienter exercitata, recipiat in se, ipsum qui erat in principio apud Deum, Deus verbum, sed non semper secum permanentem. Non enim possibile est hoc humanae naturae, sed interdum quidem visitetur ab eo, interdum verò relinquatur, vt amplius desideret eum. Cum verò visitatur à verbo Dei secundum propositi versiculi sensum, per montes saliens venire dicitur ad eam: excelsos scilicet & eleuatos, releuans ei caelestis scientiae sensus: ita vt perueniat vsque ad aedificationem ecclesiae, quae est domus Dei viui, columna & firmamentum veritatis; & stet iuxta parietem, vel post parietem, vt neq; penitus abscondatur, neque omnino in promptu sit. Verbum enim Dei & sermo scientiae, non in publico, & palam positus, neque conculcandus pedibus apparet; sed cum quaeritus fuerit inuenitur, & inuenitur non, vt diximus, in propatulo positus, sed obreatus, & quasi post parietem latens. Anima autem, quae in ecclesia esse dicitur, non intra aedificia parietum collocata intelligitur: sed intra munimenta fidei, & aedificia sapientiae posita cellisque fastigijs charitatis obreata. Propositum ergo bonum, & fides rectorum dogmatum, animam esse in domo ecclesiae facit: cuius domus membra quaedam sunt, quae vel cubiculum, vel domus vini, vel alia huiusmodi, pro gratiarum scilicet gradibus, & donorum spiritualium diuerfitatibus appellantur. Sic ergo & paries nunc pars quaedam domus huius est, quae potest indicare dogmatum firmitatem, sub qua stare dicitur sponsus, & in quibus tam magnus & excelsus est, vt emineat omne aedificium, & prospiciat sponsam, id est, animam. Et nondum quidem apertum se ei totumq; manifestet, sed quasi per terra prospiciens, hortetur eam & prouocet, non federe intrinsecus legnem, sed exire ad se foras: & conari, vt non iam per fenestras & retia, neque per speculum inenigmatè, sed procedens foras facie ad faciem videat eam. Nunc enim, quia nondum potest ita eum intueri, propterea non ante, sed retro ei, & post parietem stet. Incumbit autem per fenestras, quae sine dubio patebant ad recipiendum lumen ad illuminandam domum. Per has ergo sermo Dei incumbens & prospiciens, prouocat exurgere, & ad se venire animam. Possulum autem sensus corporeos fenestras intelligere, per quas aut mors, aut vita intrat ad animam. Sic enim designat Hieremias propheta cum de peccatoribus loquitur, dicens: *Ascendit mors per fenestras vestras.* Quomodo ascendit mors per fenestras? Si oculi peccatoris videant mulierem, & mœchantur eam in corde suo: sic mors ingressa est ad animam per fenestras oculorum. Sed & cum recipit auditum vanum, & praecipue falsae scientiae dogmatum peruerforum: tunc per aurium fenestras mors intrat ad animam. Si verò anima intuens ornatum mundi, & ex pulchritudine creaturarum cõditorem omnium intelligat Deum, & opera eius miretur, laudetq; operum creatorem, ad animam hanc vita ingreditur per fenestras oculorum. Sed & cum auditum inclinat ad verbum Dei, & rationibus sapientiae ac scientiae eius delectatur, huic per aurium fenestras ad animam sapientiae lumen ingreditur. Per has ergo fenestras prospiciens verbum Dei, & prospectum suum ad ipsam animam dirigens, assurgere hortatur eam & venire ad se, id est, corporea & visibilia relinquere, & ad incorporea & inuisibilia ac spiritualia properare: quoniam quae videntur, temporalia sunt; quae autem non videntur, aeterna sunt. Sic & spiritus Dei circumire dicitur, & quaerere dignas animas, quae apte recteque fieri possint ad habitaculum sapientiae. Quòd autem per retia fenestrarum prospicere dicitur: illud sine dubio indicat, quòd donec in domo huius corporis posita sit anima, non potest nudam & apertam Dei sapientiam capere; sed per exempla quaedam & inditia atque imagines rerum visibilibus, illa quae

G
IOAN. I. A.
1. Tim. 3. d.
H
Hier. 9. f.
Matth. 5. c.
2. Cor. 4. d.

27.
41 & 49
F

sunt

A

Pfal. 103. b

Pfal. 45. a
Ioan. 7. f.

Matt. 3. c
Et 7. c.

a. Cor. 2. d

B

Prov. 1. b
Prov. 1. b.

Gen. 10. b

Act. 14. d

Rom. 3. c
Pfal. 19. a
Job 14.
Sec 70.
a. Cor. 5. d

Pfal. 23. a

funt inuisibilia & incorporea contemplatur: & hoc est prospicere ad eam sponsum per retia fenestrarum. Si verò de Christo hæc & ecclesia exponamus; domus, in qua habitabat ecclesia, scripturæ sunt legis & prophetarum: ibi enim & cubiculum regis est, omnibus diuitijs scientiæ ac sapientiæ repletum: ibi & domus vini, doctrina scilicet vel mystica, vel moralis, quæ lætificat cor hominis. Adueniens ergo Christus stetit paululum post parietem veteris testamenti. Stetit enim post parietem, cum non manifestaretur ad populum. Vbi verò affuit tempus, & cœpit per fenestras legis ac prophetarum, per eas scilicet, quæ de eo prædicata fuerant apparere, & ostendere se ecclesiæ intra domum, hoc est, intra literam legis sedenti: prouocat eam inde exire, & venire foras ad se. Nisi enim exeat, nisi procedat & progrediatur à litera ad spiritum: non potest sponso suo coniungi, neque Christo sociari. Vocat ergo eam, & inuitat à carnalibus ad spiritalia, à visibilibus ad inuisibilia, à lege venire ad euangelia. Et ideo dicit ei: surge, veni proxima mea, formosa mea, columna mea. Et valiqua etiam de his quæ postmodum dicenda sunt, præueniamus, timentes sensum perdere, qui occurrit in hoc loco: propterea fortassis & illud dicit ad eam, quia etiam hyems tranijt, pluuia abiit, simul & passionis suæ tempus indicans, quod transacta hyeme & deiectis imbribus, ipse passus est: simul & illud quoque per spiritualem designans intelligentiam, quod vique ad illud tempus quo Christus passus est, imbres fuerunt super terram. Mandabat enim adhuc dominus imbribus prophetis, vt plerent verbi pluuiam super terram. Sed quia vique ad Ioannem Baptistam, prophetia finiuntur officia: meritò imbres abijt & discessit dicitur. Cessarunt autem prophetici imbres, non ad damnum credentium, sed ad maiora ecclesiæ lucra. Quid enim imbribus opus est, vbi flumen Dei lætificat ciuitatem, vbi in corde vnus cuiusque credentium, fons aquæ viue sit, salientis in vitam æternam? Quid opus imbribus, vbi iam flores apparuerunt in terra nostra: & ex aduentu domini, iam non exciditur ficulnea, quæ prius non attulerat fructum? Nunc enim iam produxit grossos suos. Sed & vineæ dederunt odorem suum. Vnde & vnus quidam ex ista vinea dicebat: Quia Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco in his qui salui sunt, & in his qui perierunt. Sed hæc, sicut supra designauimus, antequam ad ipsa scripturæ loca veniremus, præsumptus: ne forte fugeret nos sensus, qui occurrisse videbatur in tempore. Nunc repetamus, quomodo per retia prospicere dicatur. Scriptum est: Non enim iniquè tenduntur retia auiibus. Et iterum: Iustus si incurrit in peccatum, effugere iubetur, sicut & dammula ex laqueis, & auis ex retibus. Plena est ergo vita mortalium laqueis offensionum, retibus plena deceptionum, quas tendit aduersum genus humanum ille, qui contra dominum gigas venator Nemrod appellatur. Verus etenim gigas quis alius est, nisi diabolus, qui etiam aduersus Deum rebellat? Laquei orientationum, & decipulæ insidiarum, diaboli retia appellantur. Et quoniam hæc retia vbiq; tetenderat inimicus, atque in ipsis pene omnes inuoluerat, oportebat esse aliquem qui fortior & eminentior fieret his, & contereret ea: vt sequentibus se viam posset aperire. Ideo ergo & Saluator, priusquam in cõiugium, & societatem veniret ecclesiæ, tentatur à diabolo, vt vincens retia orientationum per ipsa prospiceret, & per ipsa vocaret eam ad se: docens sine dubio & ostendens ei, quod non per otium & delicias: sed per multas tribulationes & tentationes veniendum sibi esset ad Christum. Nullus ergo alius fuit qui retia ista superare potuerit. Omnes enim peccauerunt, sicut scriptum est. Et rursus, vt scriptura dicit: Non est iustus super terram, qui fecerit bonum, & non peccauerit. Et iterum: Nemo mundus à sordide, nec si vnus die fuerit vita eius. Solus ergo est Dominus, & Saluator noster Iesus Christus, qui peccatum non fecit: sed peccatum eum pater fecit pro nobis, vt in similitudine carnis peccati, de peccato damnaret peccatum. Venit ergo ad ista retia, sed inuoluit in eis solus ipse non potuit: quinimo diruptis eis & contritis dat ecclesiæ suæ fiduciam, vt audeat iam cassare laqueos, & transire per retia, & cum omni alacritate dicere: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Quis autem contriuit laqueos, nisi ille qui solus in eis teneri non potuit: Quamuis & ipse in morte fuerit voluntariè, & non vt nos necessitate peccati. Solus est enim, qui

fuit inter mortuos liber. Et quia liber inter mortuos fuit, idcirco deuicto eo, qui habuit mortis imperium abstraxit captiuitatem, quæ tenebatur in mortem: Et non solum semetipsum resuscitauit à mortuis, sed & eos qui tenebatur in mortem simul excitauit, simulque federe in cœlestibus fecit. Ascendens enim in altum, captiuam duxit captiuitatem: non solum animas educens, sed & corpora eorum resuscitans, sicut testatur euangelium: quod multa corpora sanctorum resuscitata sunt, & apparuerunt multis, & introierunt in sanctam ciuitatem Dei viuentis Hierusalem. Hæc nobis expositio de rebus secundo in loco assumpta est. Sit sane legentis iudicium, quæ earum mysticis dignius aptari possit eloquijs.

HOMILIA QVARTA.

*S*yrge, veni proxima mea, speciosa mea, columna mea: quoniam terra, tempus putationis aduenit, vox turturis audita est in terra nostra. Arbor sicut produxit germina sua: vires florentes dederunt odorem suum. Quid cõtineat ordo dramatis, iam supra descriptimus: nunc verò quid vel sermo Dei ad animam se dignam sibiq; aptam, vel quid Christus ad ecclesiã dicere intelligendus sit, aduertamus. Sed interim primus sermo Dei loquatur ad hanc speciosam de eorumque animam: cui per sensus corporeos, id est, per intuitum lectionis, & per auditum doctrinæ, quali per fenestras apparuit, proceritateque suæ magnitudinis demonstrat: ita vt in superioribus ei loqueretur incumbens, atque inde euocans eam, vt procederet foras; & extra sensus iam corporeos effecta, desinat esse in carne, vt meritò audiat: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Non enim aliter diceret eam verbum Dei proxima sibi, nisi coniungeret se ei, & fieret eum eo vnus spiritus: nec diceret speciosam, nisi videret imaginem eius renouari de die in diem: & nisi videret eam capaxem Spiritus sancti, qui in specie columbæ descendit in Iordane super Iesum, non ei diceret, columna mea. Conceperat enim amorem verbi Dei, & cupiebat ad ipsum volatu celeri peruenire, dicens: Quis mihi dabit pennam sicut columbæ, & volabo & requiescam? Volabo, sensibus: volabo, intellectibus spiritualibus: & requiescam, cum apprehendero sapientiæ & scientiæ eius thesauros. Puto enim quia sicut hi qui mortem Christi recipiunt, & mortificant membra sua super terram, consortes efficiuntur similitudinis mortis eius: ita & hi qui virtutem Spiritus sancti recipiunt: & sanctificantur ex eo, & domus eius replentur: quia ipse in specie columbæ apparuit, etiam ipsi columbæ fiant: vt de terrenis & corporeis locis euolent ad cœlestia, pennis sancti Spiritus subleuati. Quod sit autem tempus opportunum, quo hæc fieri possint, consequenter inferuit. Quia ecce hyems, inquit, transit, pluuia abiit. Non enim ante anima verbo Dei ignitur & lociatur, nisi omnis ex ea hyems perturbationum ac vitiõrum procella discesserit, & vltimam non fluctuet, & circumstans autem omnis vento doctrinæ. Vbi ergo ex anima hæc cuncta discesserint, desideriorumque ab eadem tempestas effugerit: tunc incipient in ea flores vernare virtutum: tunc eius menti & tempus putationis adueniet: & si quid superfluum & minus vtile fuerit in eius sensibus, vel intellectuibus, rescabitur, & ad gemmas spiritualis intelligentiæ reuoerabitur. Tunc etiam vocem turturis audiet, illius sine dubio sapientia, quam dispensator verbi loquitur inter perfectos, sapientia Dei altioris, quæ abscondita est in mysterio. Hoc namque indicat appellatio turturis. Hæc namque auis in secretioribus & remotis à multitudine locis, vitam transigit, aut deserta montium diligens, aut secreta sylvarum, procul semper à multitudine posita, & à turbis aliena. Quid autem est aliud quod opportunitati temporis huius amenitati que conueniat: Ficus, inquit, produxit germina sua. Notandum quidem fructus ipsius spiritus, qui sunt gaudium, charitas, pax, &c. Sed iam tamen germina eorum proferte incipit spiritus hominis, qui in ipso est singulariter ficulnea nominatus. Sicut enim generaliter in ecclesia, diuersæ arbores, singule queque animæ credentium intelliguntur: de quibus dicitur: Omnis arbor, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Et iterum Paulus qui se dicit adiutorem Dei esse in agricultura Dei: ait etiam ipse: Ego plantauit, Apollo rigauit. Sed & dominus in euangelijs: Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut arborem

C

Pfal 87. a

Ephes. 4. b

Mat. 27. f.

aduenit, dicitur in terra nostra, arbor sicut produxit germina sua: vires florentes dederunt odorem suum.

D

Rom. 8. b

Coloss. 3. b

Pfal 14. b

Coloss. 3. a

Ephes. 4. c

a. Cor. 2. b

Act. 14. d

Gals. 5. a

Matt. 15. b

a. Cor. 3. b

Mat. 12. c

arborem